ШЛЯХОМ ПРОРОКА

«Мойсей»
Івана Франка
і
Марії Конопніцької
у перекладах Ярослави Павлюк

SZLAKIEM PROROKA

«Mojżesz»
Iwana Franki
i
Marii Konopnickiej
w przekładach Jarosławy Pawluk

ШЛЯХОМ ПРОРОКА

«Мойсей»
Івана Франка
і
Марії Конопніцької
у перекладах Ярослави Павлюк

ЖИТОМИР «ПОЛІССЯ» 2008

SZLAKIEM PROROKA

«Mojżesz»
Iwana Franki
i
Marii Konopnickiej
w przekładach Jarosławy Pawluk

ŻYTOMIERZ «POLESIE» 2008

ББК
УДК
П

Упорядник – **Ярослава Павлюк**
Ułożycielka – **Jarosławŕ Pawluk**

Оригінальні твори друкуються за:
Іван Франко. Твори в двох томах. Т.І. Поезія –
К. «Дніпро», 1981 р., – С. 440–489.
Maria Konopnicka. Poezje –
Warszawa: Crytelnik, 1967, – С. 68–74.

Павлюк Я. С.
П Шляхом пророка. Переклади. – Житомир: Полісся, 2008. – 148 с.
ISBN

Ці переклади – спроба розширити відомості українського і польського читача про взаємозв'язки і взаємовпливи двох літератур на рубежі XX сторіччя. Виразниками їх були видатні постаті письменництва, які цінили гуманістичні надбання, як в українській та і в польській літературі.

Іван Франко та Марія Конопніцька... Невипадково ці автори обрали об'єктом свого філософсько-поетичного трактування таку знакову постать, як Мойсей, надавши своїм творам актуального звучання. Читач має змогу порівняти підходи двох авторів до змалювання образу біблійного пророка. Перекладачка допомагає читачам зорієнтуватись у цьому, вмістивши своє переднє слово.

ББК
УДК

ISBN

© Павлюк Я. С., 2008
© Польське наукове товариство
у Житомирі, 2008

Слово перекладачки

Ось і закінчена робота над перекладами. А на душі таке відчуття, наче відірвала від серця щось безмежно дороге, що гріло, надихало, приносило вдоволення від знайденого доречно слова-замінника і розчарування та гіркоту, коли ніяк римований рядок не знаходив свого відповідника.

Чому, власне, я взялась за переклад «Мойсея» цих двох, різних за національною приналежністю, манерою писання, складом характеру, життєвим та творчим досвідом авторів? Найперше, захопила мене сама постать біблійного пророка в усій його трагічній величі, великих сумнівах і безустанному горінні духа та душевній боротьбі – з оточенням, яке не розуміло його священного покликання, а тому і не сприймало його історичної місії; і що найважче – із самим собою.

І мене, як колись Івана Франка, заполонила одухотворена постать «Мойсея» роботи Мікеланджело. Щось було у ній, що промовляло просто до серця. (Цю воскову скульптурну фігуру побачила у Львові на пересувній виставці з Санкт-Петербурга.)

Пам’ятаю, розказував мій покійний батько, як Франко читав свого «Мойсея» перед українською інтелігенцією у Бродах. Навчаючись у Львові, часто з душевним хвилюванням, як до святині, переступала поріг музею – садиби Івана Франка, слухала розповідь внучки письменника – Зіновії Тарасівни Франко про її дідуся. Але ж тоді, у молоді роки, маєстатична постать “Мойсея” була ще недоступна мені для цілковитого розуміння. Ми захоплювались лірикою поета. А глибина філософської думки ще чекала на зріле усвідомлення.

І ось пройдено нелегкий життєвий і творчий шлях. Втрати, сумніви, набутий досвід посріблили волосся, поорали зморшками чоло, відсіявши полову від зерна. Аж тепер я збагнула усю силу і глибину Франкового «вогню в одежі слова».

З польських поетів дуже люблю поезії Марії Конопніцької. Власне свою перекладацьку працю почала з тлумачення її віршів українською мовою. Побачила багато спільного (це стосується народності, гостроти думки, безкомпромісності) з українськими поетами тієї доби, зокрема з творчістю Лесі Українки. Ось і народилася збірка перекладів поезій цих двох авторок в 2002 році – “Співачки зорі провідної”.

Nota tłumaczki

Zakończyłam pracę nad przekładami. A w duszy takie uczucie, że niby oderwałam od serca coś bezgranicznie drogiego, to co grzało, promieniowało i przynosiło zadowolenie od znalezionego w odpowiednim momencie słowa; i rozczarowanie, gorycz, gdy w żaden sposób rymowana zwrotka nie mogła znaleźć swego odpowiednika.

Dlaczego właśnie wzięłam się za tłumaczenie „Mojżesza” tych dwóch, różnych pod względem narodowości, maniery pisania, składu charakteru, życiowego i twórczego doświadczenia autorów? Najpierw, zachwyciła mnie sama postawa biblijnego proroka we wszystkim jego tragicznym majestacie, wielkich zwątpieniach, nieustannej namiętności ducha i walki duszy – z otoczeniem, które nie rozumiało jego świętego powołania, a dlatego i nie przyjmowało jego historycznej misji i, co najcięższe – z samym sobą.

I mnie, jak kiedyś Iwana Frankę, zachwycila majestatyczna postać Mojżesza roboty Michelangela. Coś było w niej, że przemawiało wprost do serca. (Tę rzeźbę z wosku zobaczyłam we Lwowie na wystawie z Petersburga).

Pamiętam, mój zmarły ojciec opowiadał, jak Franko czytał swego „Mojżesza” przed ukraińską inteligencją w Brodach. Nauczając się we Lwowie, często z serdecznym wzruszeniem, jak do świątyni, przekraczałam próg muzeum – siedziby Iwana Franki, słuchałam opowiadania wnuczki pisarza Zenowii, córki Tarasa Franki, o jej dziadku. Lecz wtedy, w młode lata, majestatyczna postać „Mojżesza” była mnie jeszcze niedostępna dla całkowitego rozumienia. My zachwycaliśmy się liryką poety. A głębia filozoficznej myśli jeszcze czekała na dojżałe uświadomienie. I oto przeszłam nielekki życiowy i twórczy szlak. Utraty, zwątpienia, zdobyte doświadczenie posrebrzyły włosy, zaorały zmarszczkami czoło, odsiały plewy od ziarna. Aż teraz zrozumiałam siłę i głębinę „ognia w odzieży słowa.”

Z polskich poetów bardzo lubię poezje Marii Konopnickiej. Właśnie swoją pracę tłumaczki rozpoczęłam z przekładów jej wierszy na język ukraiński. Zobaczyłam dużo wspólnego (to dotyczy ludowości, dowcipu myśli i słowa, bezkompromisowości) z ukraińskimi poetami tej epoki, zwłaszcza z twórczością Łesi Ukrainki. Otóż i „urodziła się” zbiórka przekładow poezji obu autorek w 2002 roku – „Śpiewaczki gwiazdy przewodniej”.

На цей раз – Марія Конопніцька та Іван Франко. Зародився задум в кінці 2002 року подати читачеві у відповідних перекладах їх «Мойсея « (вірш та поему).

Глибоке враження, яке спричинилося до виникнення цього задуму, справили на мене світові Фестивалі поезії Марії Конопніцької у Польщі, в яких беру участь впродовж десяти років. А точніше – Фестиваль 2002 р., на якому із справжньою акторською майстерністю декламував "Мойсея" на той час студент Київського університету театрального мистецтва, Андрій Бурлуцький. Він отримав найвищу нагороду. Так ясно, переконливо постали перед моїм внутрішнім зором велич і трагізм цього велета духу, що я тут же стала наново перечитувати цього вірша і вдумуватись у кожний рядок. Його польська поетка оздоблює розмаїттям художніх засобів, здавалось би на грані одержимості. Бо така сильна йшла душевна боротьба в біблійного пророка.

Мене зацікавило, чому Франко і Конопніцька обрали одну і ту ж тему, ба й вирішили її в однаковій часовій межі – завершальному етапі блукання гебреїв по пустині, перед вступом в обітовану землю, в яку Мойсеєві не судилося увійти через те, що засумнівався у велінні Егови.

Але кожен з поетів висвітлює цю тему по-своєму. Поема Франка – це велике епічне полотно, основане на історії Старого Завіту, проте з численними філософськими і ліричними роздумами, вставними епізодами – притчами , найбільш вражаючі з них – це оповіді про місію провідника, яким з-поміж дерев погодився бути непримітний терен, про Оріона. Цим підкреслювалось авторське переконання – вести народ до цілі, не надіючись на визнання і досягнення кінцевої мети. Розпочату благородну справу довершать інші, а ідейним борцям судилось устеляти дорогу наступним поколінням, гинучи на шляху до вимріяної волі – землі обітованої.

Трохи в іншому ключі розуміє й інтерпретує ідею провідника народу Марія Конопніцька, наділяючи цю постать маєстатом месіанізму:

З вогню корони пік прав розвінчую
І шату імли здираю з блакиті,
Де духам в віки дорога...
І привдягаюсь, як цар, пурпурою
З рубінів – світанку миті...
І зрю лицем, в лице Бога –
Я, праводавець , вождь люду!

... Tego razu – Maria Konopnicka i Iwan Franko. Powstał ten pomysł w końcu 2002 roku – podać czytelnikowi w odpowiednich tłumaczeniach „Mojżesza" (wiersz i poemat). Głębokie wrażenie, które spowodowało zrodzenie się tego pomysłu, sprawiły na mnie światowe Festiwale poezji Marii Konopnickiej w Polsce, w których uczestniczę już dziesięć lat. A mianowicie – Festiwal 2002 r., w którym z prawdziwym artyzmem recytował „Mojżesza" wówczas student Kijowskiego uniwersytetu sztuki teatralnej Andrzej Burłucki. Wtedy on otrzymał nagrodę najwyższą. Tak jasno, przekonująco powstały przed moim wewnętrznym wzrokiem wielkość i tragizm olbrzyma duchu, że natychmiast zaczęłam od początku czytać ten wiersz i zamyślać się nad każdą zwrotką, którą polska poetka ozdobiła rozmaitością środków artystycznych, zdawałoby się na granicy niemożliwości. Bo taką silną była walka wewnętrzna proroka biblijnego.

Mnie zainteresowało, dlaczego Franko i Konopnicka wybrali jeden i ten sam temat, i rozstrzygnęli go w jednym czasowym wymiarze – etapem finałowym błąkania hebrajczyków w pustyni przed wstąpieniem w ziemię obiecaną, do której Mojżeszowi nie udało się wejść, ponieważ on zwątpił w przykazaniach Jehowy.

Każdy z poetów podaje ten temat po swojemu. Poemat Franki – to wielkie epiczne płótno, powstałe na podstawie historii Starego Testamentu, za to z licznymi rozmyślaniami filozoficznymi i lirycznymi wstawionymi epizodami – przypowieściami. Najbardziej wzruszające – o misji przewodnika, którym z – pomiędzy drzew zgodziły się być nie zwracające uwagi ciernie; o Orionie. Tym się podkreślało autorskie przekonanie – prowadzić naród do celu nie nadziejąc się na uznanie i osiągnięcie ostatecznego rezultatu. Rozpoczętą szlachetną sprawę zakończą inni, a bojownikom ideowym wypadło wyścielać drogę następnym pokoleniom, ginąc na szlaku do wymarzonej wolności – ziemi obiecanej.

Trochę w innym aspekcie rozumie i interpretuje ideę przewodnika narodu Maria Konopnicka, obdarzając tę postać majestatem mesjanizmu.

Z ognia korony rozwieńczam praw górę,
I zdzieram szatę mgły srebrnej z błękitu,
Gdzie duchom przyszłości droga...
I przyoblekam monarszą purpurę,
Z rubinowej łuny świtu...
I patrzę twarzą w twarz Boga –
Ja, prawodawca, wódz ludu!

І Франкове алегоричне в аргументі терена:

Здобуватиму поле для вас,
Хоч самому не треба,
І стелитися буду внизу,
Ви ж буйте до неба.

Франкова позиція, вважаю, мала біографічний характер у певній мірі. Позаду – роки політичної боротьби, злетів і розчарувань, втрат і можливо передчуття, невиліковної хвороби, яка стала прогресувати через три роки. Проте це не складання крил, а усвідомлення правоти свого нелегкого шляху, який довершити судилося іншим. і ще – різниця у вікові в час написання однойменних творів: Марії Конопніцькій – 38, Франкові – 49 років, відповідно 1880, 1905 роки...

Різниця і у форматі двох творів: у Франка – поема, у Марії Конопніцької – вірш. Чому не спромоглася польська поетка на більше полотно?

Вважаю, що певне світло на цю обставину проливає такий уривок з листа до Елізи Ожешкової 1882 року: “Мої дні розбиті годинами лекцій (приватних), які справді дають дітям моїм хліб і науку, але мене саму обдирають із всякої свободи думки і всілякої можливості зосередження сил на більший, розлогіший розмір. Ці дні є мукою, як дні галерника”. Але справа не в розмірах мабуть, а в експресії слова і думки, високій енергетиці рядка, що б’ють з кожної строфи. В цьому читач має змогу переконатися.

Скажу щиро, що спочатку боялася, чи зможу в цілісності перекласти поему, не погрішивши проти Франкового точного слова. Лякав пролог – ці карбовані терцини, – такі щиро українські, пройняті такою любов’ю до свого народу. Тому спочатку розраховувала лише на тлумачення окремих фрагментів. Але уже в процесі роботи над перекладом зрозуміла, що треба перекласти всю поему, разом з прологом.

Настільки я була захоплена тлумаченням строф, що вони самі собою заучувались напам’ять, проникали в душу, дивуючи глибинним змістом і життєвою правдою. Могла думати тільки про це, багато знаходила схожого із своїми переживаннями – і що головне, ніде не відчула фальшу. Переконлива логіка вчинків і думок виокремлювала Мойсея у глобальну збірну постать провідника народу, цілої нації. І виникала паралель з самою особою автора.

I alegoryczne Franki w argumencie cierni:

Dla was pole zdobędę,
A mnie tego wcale nie trzeba,
Dołem ścielić się będę, a wy?
Wy bujajcie do nieba.

Pozycja Franki, uważam, miała w pewnej mierze charakter biograficzny. Przeszły lata walki politycznej, wzlotów i rozczarowań, strat i przeczucie choroby niewyleczalnej, która zaczęła progresować przez trzy lata, Lecz to – nie składania skrzydeł, a uświadomienie prawości swego nielekkiego szlaku, który zakończyć należało innym. I jeszcze... różnica wiekowa w moment napisania utworów. Marii Konopnickiej – 38, Frankowi – 49 lat, odpowiednio – 1880, 1905 lata...

Różnica jest i w formacie obu utworów: u Franki – poemat, u Konopnickiej –wiersz. Dlaczego nie zdecydowała się polska poetka na większe płótno?

Przypuszczam, że określone na tę okoliczność światło przelewa taki urywek z jej listów do Elizy Orzeszkowej w 1882 roku: „Moje dnie są rozbite godzinami lekcji (prywatnych), które naprawdę dają moim dzieciom chleb i naukę, ale mnie samą obdzierają ze wszelakiej swobody myśli i ze wszelakiej możliwości skupić siły na większy, obszerniejszy zamiar – te dnie są męką, jak dnie galernika». Ale rzecz oczywiście nie w rozmiarach, a w ekspresji słowa i myśli, w wysokiej energetyce zwrotki, co wirują w każdej strofie. O tym czytelnik ma możliwość przekonać się.

Powiem szczerze, że od początku bałam się, czy mogę w całości przetłumaczyć poemat, nie grzesząc przeciw Frankowego ścisłego słowa i myśli. Lękał mnie prolog – te wykute tercyny, takie szczerze ukraińskie, przejęte miłością do swojego narodu. Dlatego na początku liczyłam tylko na tłumaczenie oddzielnych fragmentów. Ale już w procesie roboty nad przekładem zrozumiałam, że trzeba przetłumaczyć cały poemat, razem z prologiem.

Do takiego stopnia byłam zachwycona tłumaczeniem strof, że one same sobą wyuczały się na pamięć, dziwując głęboką treścią i życiową prawdą. Mogłam myśleć tylko o tym. Dużo podobnego znalazłam w swoich przeżyciach – i co ważne – nigdzie nie odczułam fałszu. Przekonująca logika czynów i myśli wyodrębniała Mojżesza w globalną ogólną postać przewodnika narodu, całej narodowości. I wynikała paralela z samą osobą autora.

Було важко? Так, щодо техніки віршування. Хотіла вкластися у розмір: 9-7 (амфібрахій). Майже скрізь дотримано цього розміру. Труднощів завдавала різниця в розміщенні наголосів у двох мовах. В польській акцент стабільний – на передостанньому складі. Часто бракувало у перекладених рядках складу. Добавляти штучно? Ні. Є в польській мові односкладові слова, серед них і рідко вживані. Їх і використала, звичайно відповідно до контексту.

Мала багато клопоту з біблійними назвами – племен, народів, конкретних осіб, де окремі букви і закінчення явно не співпадають. Як правило, домінантою у Франковій строфі служить останній рядок. За всяку ціну намагалася зберегти його семантику. Вирисувалось кілька варіантів останньої строфи. Доводилося міняти граматичні форми.

І підуть вони в безвість віків
Повні туги і жаху
Простувать в ході духові шлях
І вмирати на шляху...

Подумалось: чому Франко вживає двічі слово шлях? Шлях – ширше поняття, ніж дорога. І на тому шляху, який простують духові його посланці, на ньому ж і вмирають під час проходження, як Мойсей, як сам Франко.

…Думаю, що літературні процеси двох слов’янських народів, які в часи авторів “Мойсеїв” жили у близькому сусідстві, мають свої перехресні стежки. Вони переплітались, відображаючи дух часу. І навіть у біблійній тематиці яскраво простежувались думи і сподівання народні.

Поводирі народу прокладали шлях до кращої будущини, бо снились їм:

Скривджених в крові кайдани,
Уярмлених стогін і їх зітхання.

(М.Конопніцька).

І Франкове переконання:

...Вірю в силу духа
І в день воскресний твойого повстання.

З цим перегукуються й такі рядки відомої поетки з її вірша “Contra spem spero”:

Вірю в воскресний до попелів дотик,
В сяйво блакитів…

Było ciężko? Tak, odnośnie techniki wierszowania. Chciało się włożyć w rozmiar: 9-7 (amfibrachij) Prawie wszędzie dotrzymano tego rozmiaru. Trudności czyniła różnica w rozmieszczeniu akcentów we dwóch językach. W polskim – akcent stały, na przedostatniej sylabie. Często brakowało w przetłumaczonych zwrotkach sylaby. Dodawać sztucznie? Nie, są w języku polskim jednosylabowe słowa, wśród nich i rzadko używane, które wykorzystałam odpowiednio do tekstu.

Miałam dużo kłopotu z nazwami biblijnymi – plemion, narodów, osób konkretnych, gdzie oddzielne litery i zakończenia jawnie się nie zgadzają. Zasadniczo dominantą w Frankowej strofie służy ostatnia zwrotka. Za wszelką cenę starałam się dotrzymać jej semantyki. Wyrysowało się kilka wariantów. Trzeba było zmieniać formy gramatyczne.

I w nieznane stulecia im iść
W smutku wiecznym, przestrachu,
By torować duchowi wciąż szlak
I umierać na szlaku.

Pomyślałam: dlaczego Franko używa dwa razy słowo szlak? Szlak szersze pojęcie niż droga. I na tym szlaku, który prostują duchowi jego posłańcy, na nim i umierają podczas przekroczenia, jak Mojżesz, jak sam Franko.

Myślę, że procesy literackie obu słowiańskich narodów, które w czasy autorów „Mojżeszów» żyli w bliskim sąsiedztwie, mają swoje skrzyżowane ścieżki. One przeplatają się, odbijając duch czasu. I nawet w tematyce biblijnej jaskrawo zauważa się ludowe myśli i nadzieje.

Przewodniki narodu torowali szlak ku lepszej przyszłości, bo śniły się im:

Krwawe skrzywdzonych kajdany
I uciśnionych jęki i westchnienia.

(M. Konopnicka).

I przekonanie Franki:

...Wierzę w siłę ducha
I w dzień radosny twego zmartwychwstania.

Do tego i odpowiadają takie zwrotki z wiersza słynnej poetki „Contra spem spero”:

Wierzę w wskrzeszenie popiołów i kości,
W jutrznię błękitów...

І в людства зорю вірю крізь завії,
Проти надії!

В ім’я цього жили, творили й боролись кращі сини і дочки двох слов’янських народів.

Останні роки свого життя польська поетка провела у Львові, тут вільніше дихалося польським патріотам, не таким важким був гніт за умов панування Австро-Угорщини, ніж під заборами царської Росії і деспотичної Прусії. Львів обирає поетка і з мотивів стану здоров’я, яке погіршувалося. Довелося шукати його поправи в лікарнях Львова. Смерть наступила у жовтні 1910 року.

У ювілейному збірнику “Іван Франко у спогадах сучасників” (Львів, 1956 р.) є такий запис польського літературного критика і журналіста Генріка Бігеляйзена, друга Івана Франка з університетських студій, який разом з ним працював у редакції “Кур’єра Львівського”:

“На похороні Марії Конопніцької ступав за домовиною польської письменниці теж знемощілий, хворий, спаралізований в руках Франко. Осінній холод в’їдався в змарніле його обличчя, холодний вітер провівав його дряхленьку курточку; а поморщені недугою й життєвими турботами щічки пожовкли від голоду й нужди. Тоді висів з повозу один польський достойник, обтер Франкові своєю хусточкою з холоду посинілий ніс і завів забутого земляками генія до свого фаетона.

Ось як шанували Франка чужосторонні люди!”

Участь в похороні Франка взяв польський поет Ян Каспрович, з яким письменник був у приятельських відносинах ще з часів роботи в редакції “Кур’єра Львівського” і який дуже прихильно ставився до автора “Мойсея”.

Найкраще проливає світло на ставлення Франка до передової польської літератури і її творців такі слова поета у його передмові “Дещо про себе самого” до виданих в 1898 році польською мовою “Галицьких образків”:

“Говорено про мене, що ненавиджу польську шляхту. Якщо до польської шляхти зарахувати Ожешко й Конопніцьку, Пруса й Ленартовича, Остою й Карловича, то така думка про мене буде цілком несправедливою, бо цю справжню польську шляхту, цю еліту польського народу ціню й люблю, як люблю всіх благородних людей власного й кожного іншого народу.”

Отже, з Франкових засад я і виходила, взявши для перекладу разом з його поемою і однойменний твір близької йому по духу поетки.

Ярослава Павлюк

I w gwiazdę ludów wierzę wśród zawiei,
Przeciw nadziei!

W imię tego żyli i walczyli najlepsi synowie i córki obu słowiańskich narodów.

Ostatnie lata swego życia polska poetka spędziła we Lwowie. Tutaj swobodniej oddychało się patriotom polskim. Nie był takim ciężkim ucisk w warunkach Austro-Wengrii, niż pod zaborami carskiej Rosji i despotycznych Prus. Lwów wybiera poetka i z motywacji stanu zdrowia, które było coraz słabsze. Trzeba było szukać jego poprawy w szpitalach Lwowa. Śmierć nastąpiła w październiku 1910 roku.

W zbiorniku jubileuszowym „Iwan Franko we wspomnieniach współczesników” (Lwów, 1956 r.) jest taka notatka polskiego krytyka literackiego i dziennikarza Henryka Bigelajzena, przyjaciela Iwana Franki ze studiów uniwersyteckich, który razem z nim pracował w redakcji „Kuriera lwowskiego”:

„Na pogrzebie Marii Konopnickiej kroczył za trumną polskiej pisarki też osłabiony, chory, z sparaliżowanymi rękami Franko. Chłód jesienny wjadał się w zmarniałą jego twarz, zimny wiatr przewiewał jego zgrzybiałą kurteczkę, a zmarszczone chorobą i życiowymi troskami policzki zżółkły od głodu i nędzy. Wtedy wysiadł z powozu jeden dostojnik polski, wytarł Frankowi swoją chusteczką z chłodu posiniały nos i zaprowadził zapomnianego przez rodaków geniusza do swej karety.

Tak poważali Frankę obcy ludzie.”

A uczestniczył w pogrzebie Franki polski poeta Jan Kasprowicz, z którym pisarz był w przyjacielskich stosunkach jeszcze z czasów pracy w redakcji „Kuriera Lwowskiego” i który bardzo przychylnie odnosił się do autora „Mojżesza”.

Najlepiej wyświetlają postać Franki wobec postępowej literatury polskiej i jej twórców takie słowa poety w jego przedmowie „Nieco o sobie samym” do wydanych w 1898 roku „Obrazków galicyjskich” (w języku polskim):

„Mówiono o mnie, że nienawidzę polską szlachtę. Jeżeli do polskiej szlachty zaliczyć Orzeszkową i Konopnicką, Prusa i Lenartowicza, Ostoję i Karłowicza, – to taka myśl o mnie będzie całkiem niesprawiedliwa, ponieważ tę prawdziwą polską szlachtę, tę elitę polskiego narodu cenię i lubię, tak jak i lubię wsrystkich szlachctnych ludzi własnego i każdego innego narodu.”

Otóż, z frankowych zasad i wychodziłam, biorąc do tłumaczenia razem z jego poematem i jednoimienny utwór bliskiej jemu po duchu poetki.

Jarosława Pawluk

Іван ФРАНКО *(1856–1916) – письменник, вчений, перекладач, філософ, громадський діяч. Народився 28 серпня 1856 року в селі Нагуєвичі (нині с. Івана Франка Львівської області). Після закінчення Дрогобицької гімназії вступив до Львівського університету. Через 16 років закінчив Чернівецький університет. У 1893 р. у Відні захистив докторську дисертацію.*

Його друкована спадщина сягає 50 томів “Зібрання творів”. У його творчому доробку – поезії, поеми, драми, твори для дітей, оповідання, повісті. Є автором праць з історії і теорії літератури, перекладачем творів з російської, польської, чеської, німецької, англійської та інших мов. Твори Івана Франка перекладено багатьма мовами світу. Окремі поезії покладено на музику, деякі прозові твори екранізовано та інсценізовано.

Помер Іван Франко 28 травня 1916 р., похований на Личаківському кладовищі у Львові.

Iwan FRANKO *(1856–1916) – pisarz, uczony, tłumacz, filozof, działacz społeczny. Urodził się 28 sierpnia 1956 r. we wsi Nahujewyczi (dzisiaj w. Iwana Franki Lwowskiego obwodu). Po zakończeniu gimnazji w Drohobyczu wstąpił do uniwersytetu Lwowskiego. Po 16 latach zakończył uniwersytet w Czerniowcach. W 1893 r. W Wiedniu zdobył stopień doktora habilitowanego.*

Jego spuścizna drukowana sięga 50 tomów „Zbiorów literackich”. W jego twórczemu dorobku – poezje, poematy, dramaty, utwory dla dzieci, opowiadania, powieści. Jest autorem prac z historii i teorii literatury, tłumaczem utworów z rosyjskiego, polskiego, czeskiego, niemieckiego, angielskiego i innych języków. Utwory Iwana Franki przetłumaczone na wielu języków świata. Oddzielne poezje położone na muzykę, niektóre utwory prozowe ekranizowano i inscenizowano.

Zmarł Iwan Franko 28 maja 1916 r., pochowany na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie.

МОЙСЕЙ

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжу,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!

Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш те судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?

Невже задарма стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов’ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задарма край твій весь политий кров’ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров’ю?

Задарма в слові твойому іскряться
І сила й м’якість, дотеп і потуга
І все, чим може вгору дух підняться?

Задарма в пісні твоїй ллється туга,
І сміх дзвінкий, і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

MOJŻESZ

Narodzie zamęczony mój, rozbity,
Jak paralityk chory na rozdrożu,
Pogardy ludzi strupem tyś okryty!

Przyszłością twoją ma się dusza trwoży,
Od wstydu, co potomków kłuć, jak kolec,
I gnębić będzie, zasnąć mi nie można.

Czy ci naprawdę na tablicach doli
Jest zapisane być w sąsiadów gnojem,
Ciągaczem w szybkich ich pociągach ciągle?

Czy wiecznie będzie więc udziałem twoim
Ukryta złość, pokora ta obłudna
Każdemu, zdradą kto i kto rozbojem

Wierności swej cię skuł przysięgą złudną?
Czy ci naprawdę tylko to wypadło,
Co ma ujawnić twoją siłę cudną?

Czy to naprawdę tyle serc pałało
Miłością k tobie – i daremnie będzie – ,
W ofierze dając tobie duszę, ciało?

Na darmo kraj twój krwią polany wszędzie
Twych bojowników? Mu się już nie szczycić
Pięknością, zdrowiem i swobodą wreszcie?

Na darmo w słowie twym się iskrzy życie:
I siła, miękkość, dowcip i potęga,
I wszystko to, czym może duch zachwycić?

Na darmo w pieśni twojej ból i skrucha,
I dźwięczny śmiech, i czuły żal kochania,
Nadziei, uciech ta świetlana smuga?

О ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твойого повстання.

О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, якби пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, –
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний,
Твоїй будущині задаток, слізьми злитий,

Твойому генію мій скромний дар весільний.

20 липня 1905.

O nie! Nie same tylko łzy i łkania
Są twym udziałem! Wierzę w siłę ducha
I w dzień radosny twego zmartwychwstania.

Jeśliby chwila mogła słowa słuchać,
A słowo mogłoby w tę chwilę wierną
Uzdrawiać i jak ogień życiem buchać!

O gdyby udać pieśń, natchnienia pełną,
Co miliony władnie rwie ze sobą,
Na skrzydłach niesie na ten szlak zbawienny!

O gdyby!.. Ale nam – bez sił, z tęsknotą,
Rozdartym wątpliwością, bitym wstydem, -
Nie nam borykać się z tą siłą wrogą!

Lecz przyjdzie czas, i ty ognistym szczytem
Lśnić będziesz tam, w narodów wolnym kole,
Wstrząśniesz Kaukazem i aż do Beskidu

Potoczysz Czarnym Morzem odgłos woli
I spojrzysz, jak gospodarz domowity,
Po swojej chacie i po swoim polu.

Przyjmij ten śpiew, tęsknotą choć przewity,
Lecz pełen wiary: gorzki choć, lecz wolny,
Zadatek twej przyszłości skromny, łzami myty,

Geniuszowi twemu mój skromny dar weselny.

20 lipca 1905.

I

Сорок літ проблукавши, Мойсей,
По арабській пустині,
Наблизився з народом своїм
О межу к Палестині.

Тут ще піски й червоні, як ржа,
Голі скелі Моава,
Та за ними синіє Йордан,
І діброви, й мурава.

По моавських долинах марних
Ось Ізраїль кочує:
За ті голі верхи перейти
Він охоти не чує.

Під подертими шатрами спить
Кочовисько ледаче,
А воли та осли їх гризуть
Осети та будяччє.

Що чудовий обіцяний край,
Що смарагди й сапфіри
Вже ось-ось за горою блистять. –
З них ніхто не йме віри.

Сорок літ говорив їм пророк
Так велично та гарно
Про обіцяну ту вітчину,
І все пусто та марно.

Сорок літ сапфіровий Йордан
І долина пречудна
Їх манили й гонили, немов
Фата-мо́ргана злудна.

І зневірився люд і сказав:
"Набрехали пророки!

I

Lat czterdzieści w tułaczce wciąż żył,
Błądząc, Mojżesz w pustyni,
Póki z ludem przybliżył się swym
Blisko ku Palestynie.

Jeszcze piaski są tu jako rdza,
Gołe skały Moaba,
Lecz za nimi już Jordan im lśni,
I dąbrowy, murawa.

Po dolinach jałowych ten lud:
Włóczy się i koczuje
Przejść za gołe wyżyny tych skał
Chęci żadnej nie czuje.

W tych dziurawych namiotach więc śpią
Leniuchowie – wędrowce,
A bydlęta ich gryzą w ten czas
Tylko oset i kolce.

Że ten kraj obiecany, ten cud,
Tak bogaty bez miary,
Już za górą, już blisko tak jest –
Nikt z nich w to nie ma wiary.

Prorok głosił czterdzieści im lat
Tak potężnie, tak pięknie
O ojczyznie, co czeka ich tam,
Lecz to było daremnie.

Jordan wciąż w szafirowy ten czas
I dolina przecudna
Ich nęciły, goniły, jak ta
Fata-morgana złudna.

Stracił wiarę swą lud ten i rzekł:
"Nam skłamali prorocy!

У пустині нам жить і вмирать!
Чого ще ждать? І доки?”

І покинули ждать, і бажать,
І десь рваться в простори,
Слать гінців і самим визирать
Поза ржавії гори.

День за днем по моавських ярах,
Поки спека діймає,
У дрантивих наметах своїх
Весь Ізраїль дрімає.

Лиш жінки їх прядуть та печуть
В грані м’ясо козяче,
А воли та осли їх гризуть
Осети та будяччє.

Та дрібна дітвора по степу
Дивні іграшки зводить:
То воює, мурує міста,
То городи городить.

І не раз напівсонні батьки
Головами хитають.
“Де набрались вони тих забав? –
Самі в себе питають. –

Адже в нас не видали того?,
Не чували в пустині!
Чи пророцькі слова перейшли
В кров і душу дитині?”

II

Лиш один з-поміж сеї юрби
У шатрі не дрімає
І на крилах думок і журби
Поза гори літає.

W piachach żyć i umierać już tu!
Póki czekać? I po co?”

I przestali już czekać tych chwil
I spozierać za góry,
Czy nie błyśnie nareszcie ten kraj
I rozejdą się chmury.

Dzień za dniem po tych jarach w Moab,
Póki upał na ziemi,
W swych ubogich namiotach w ten czas
Izrael wszystek drzemie.

Tylko kobiet krzątanie tu czuć:
Pieką, przędzą na słońcu.
A bydlęta ich gryzą w ten czas
Tylko oset i kolce.

Tylko drobna ta dziatwa – o dziw!
Tak niezwykle się bawi:
To wojuje, to miasta i wsie
I zagrody tam stawi.

Ich rodzice w półśnie już nie raz
Tylko głową kiwają.
„Nauczyli się tego jak? Gdzie?” –
Sami siebie pytają.

„Przecież to nie słyszeli od nas,
Nie widzieli w pustyni!
Czyżby słowa prorocze w krew i
W duszę weszły dziecinie!”

II

Śpi ten lud. Tylko jeden śród nich
W swym namiocie nie drzemie.
Tęsknych myśli niosą go wichry
Poza góry i ziemię.

Се Мойсей, позабутий пророк,
Се дідусь слабосилий,
Що без роду, без стад і жінок
Сам стоїть край могили.

Все, що мав у житті, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї.

Із неволі в Міцраїм свій люд
Вирвав він, наче буря,
І на волю спровадив рабів
Із тіснин передмур'я.

Як душа їх душі, підіймавсь
Він тоді многі рази
До найвищих піднебних висот
І вітхнення, й екстази.

І на хвилях бурхливих їх душ
У дні проби і міри
Попадав він із ними не раз
У безодню зневіри.

Та тепер його голос зомлів
І погасло вітхніння,
І не слухає вже його слів
Молоде покоління.

Ті слова про обіцяний край
Для їх слуху – се казка;
М'ясо стад їх, і масло, і сир –
Се найвищая ласка.

Що з Міцраїм батьки і діди
Піднялись до походу,
На їх погляд, се дурість, і гріх,
І руїна народу.

Prorok to zapomniany, to on –
Starzec, co nie ma siły,
Co bez rodu, bez stad i bez żon
Obok stoi mogiły.

Oddał wszystko, co w życiu on miał
Dla jedynej idei,
Płonął, lśnił i cierpienie też znał,
Trud jej oddał w nadziei.

Z niewolnictwa w Micraim swój lud
Wyrwał, powiódł za góry,
Ku wolności prowadził on tłum
Z ciasnych wrogich tych murów.

Wciąż się wznosił, jak dusza ich dusz,
Wtedy on wiele razy
Ku wierzchołkom podniebnych tych gór
Natchnień wielkich, ekstazy.

I na falach burzliwych ich dusz
W próby dzień i w dzień miary
Nie raz trafiał on z nimi w ów czas
W przepaść, gdzie nie ma wiary.

Teraz więc omdlał już jego głos
I pogasło natchnienie,
I nie słucha proroczych już słów
Młode to pokolenie.

Obietnica im co? Co ten kraj?
Nie chcą słuchać śród piasków.
Mięso stad ich, i masło, i ser –
To największą jest łaską.

Że ojcowie ruszyli w ów czas
Z Micraim do pochodu, –
Według nich, to głupota i grzech,
I ruina narodu.

Серед них Авірон і Датан
Верховодять сьогодні;
На пророцькі слова їх одвіт:
"Наші кози голодні!"

І на поклик його у похід:
"Наші коні не куті".
На обіцянки слави й побід:
"Там войовники люті".

На принади нової землі:
"Нам і тут непогано".
А на згадку про Божий наказ:
"Замовчи ти, помано!"

Та коли загрозив їм пророк
Новим гнівом Єгови,
То йому заказав Авірон
Богохульні промови.

А на зборі Ізрайля синів,
Честь віддавши Ваалу,
Голосистий Датан перепер
Ось якую ухвалу:

"Хто пророка із себе вдає,
І говорить без зв'язку,
І обіцює темній юрбі
Божий гнів або ласку,
Хто до бунту посміє народ
Накликати, до зміни.
І манити за гори, настріть
Кінцевої руїни, –

Той на пострах безумцям усім
Між отсим поколінням
Най опльований буде всіма
І побитий камінням",

I Awiron, i Datan sród nich
Jeno dzisiaj czci godni;
Odwet ich na proroctwo – to krzyk:
„Nasze kozy są głodne!"

A gdy pochód ogłosił on – krzyk:
„Niema podków dla koni".
Że zwycięstwo ich czeka – znów szmer:
„Wojownicy tam groźni".

A na zwabę – ten cud nowych ziem:
„Nieźle nam z tym, co mamy.
A że Bożym nakazem to jest:
„Zamilcz, twórze omamu!"

Kiedy prorok zagroził im znów
Nowym gniewem Jehowy,
To Awiron zabronił mu już
Boga czernić w swych słowach.

I ot Datan już żądzi sród nich,
Baalowi hymn wznosi,
Na zebranie uchwałę on wprost
Takiej treści wynosi:

„Za proroka kto siebie wciąż ma,
Gada głupio i dziarsko
I obieca tłumowi w ów czas
Boży gniew albo łaskę,
Kto do buntu namawia swój lud
I obieca kraj inny,
I prowadzi za góry ich, het
Do koniecznej ruiny, -

Ten na postrach szaleńcom tym wszem
Między swym pokoleniem
Oplowany niech będzie przez nich
I pobity kamieniem".

III

Вечоріло. Поменшала вже
Цілоденная спека,
Над горою край неба палав,
Мов пожежа далека.

Наче дощ золотий із небес,
Полила прохолода;
Починається рух у шатрах
Кочового народа.

Звільна, плавно ступаючи, йдуть
Кам'яними стежками
Чорноокі гебрейки бичем
З глиняними збанками –

Із збанками на головах, ген
Під скалу до криниці,
А в руках їх мішки шкіряні,
Щоб доїти ягниці.

Старші діти по голім степу,
Наче зайчики, грають,
В перегони біжать і кричать
Або з луків стріляють.

Де-де чути квиління з шатра
Або регіт дівочий;
Там хтось пісню заводить сумну,
Наче степ у тьмі ночий.

Та ось старші батьки та діди
Із наметів виходять
І по горах, по голім степу
Скрізь очима поводять:

Чи не видно ворожих їздців
Де за жовтим туманом?

III

Wieczór przyszedł. Zmniejszyły się już
Całodzienne upały.
Kraniec nieba zapłonął i lśnił,
Jak ten pożar na skałach.

Z niebios bram, niby złoty ten deszcz,
Strumień lał się ochłody;
I w namiotach zaczyna się ruch
Koczowego narodu.

Idą zgrabnie, jak sarny ze wzgórz
Po kamieniu, ścieżkami
Czarnookie hebrajki het, w dół,
Z glinianymi dzbankami –

Ze dzbankami na głowach ich szlak,
Gdzie pod skałą krynica,
W rękach worki skórzane są ich,
Żeby doić jagnice.

Starsze dziatki, gdzie goły ten step,
Jak zajączki biegają ,
Na wyścigi szykują się już
Albo z łuka strzelają.

Czuć jak kwili w namiocie tam ktoś,
To znów śmiech brzmi dziewczęcy,
Tam zaczyna ktoś pieśń smutną swą,
Niby łka czyjeś serce.

Ale oto już starsi śród nich
Z swych namiotów wychodzą
I po górach, po stepie tym wciąż
Pilnie wzrokiem swym wodzą

Jeźdźców wrogich nie widać li gdzieś
Za mgłą żółtą w dolinie?

Чи не котить де південний біс
Пісковим гураганом?

Ні, спокій! І розмови пішли
Ті звичайні, сусідські:
Щораз менше в ягниць молока,
І ягнята ось тіцькі!

Навіть що для ослиць не стає
Будякової паші!
Доведеться кудись кочувать
На пасовиська кращі.

Авірон радить край Мадіам,
А Датан іще далі.
А Мойсей? Той замовкне, мабуть,
По вчорашній ухвалі.

А втім, в таборі гомін і рух,
Біганина і крики;
Із шатрів вибігає народ
І малий, і великий.

Що таке? Чи де ворог іде?
Чи впав звір у тенета?
Ні, Мойсей! Глянь, Мойсей виходжа
Із свойого намета.

Хоч літа його гнуть у каблук
Із турботами в парі,
То в очах його все щось горить,
Мов дві блискавки в хмарі.

Хоч волосся все біле як сніг,
У старечій оздобі,
То стоять ще ті горді жмутки,
Як два роги на лобі.

Czy z południa nie wali już bies
Huraganem w pustynie?

Nie, spokojnie! I rozmów już ciąg,
Że tu nic nie zaradzą:
W owiec mleka jest coraz to mniej,
I jagniątka też z wadą!

Nawet osły nie maja co jeść –
Niema paszy tu blisko!
I wypada wędrować im znów,
Gdzie są lepsze pastwiska.

Iść w Madian Awiron lud zwie,
Datan – ten jeszcze dalej.
A co Mojżesz? Ten zmilczy, da Bóg,
Po wczorajszej uchwale.

A wtym w szatrach i hałas, i ruch,
Bieganina niemała;
I wybiega z swych nór Izrael
I ten duży, i mały.

Co takiego? Czy idzie zły wróg?
Czyli zwierzę gdzieś brodzi?
Nie, to Mojżesz z namiotu, to on
Tak poważnie wychodzi.

Chociaż gną jego lata, jak łuk,
I kłopoty ponure,
Lecz mu w oczaoch coś płonie, jak dwie
Błyskawice te w chmurach.

Chociaż włosy są białe, jak śnieg,
I nie twarde już nogi,
Ale sterczą mu pąki na łbie –
Dumne wodza dwa rogi.

Він іде на широкий майдан,
Де намет заповіту
Простяга свої штири роги
В штири сторони світу.

В тім наметі є скриня важка,
Вся укована з міди
В ній Єгови накази лежать,
Знаки волі й побіди.

Та давно вже не входить ніхто
До намету святого,
Його жах стереже день і ніч,
Мов собака порога.

Але камінь великий лежить
Край намету до сходу:
З того каменя звичай велить
Промовлять до народу.

На той камінь зіходить Мойсей –
І жахнулися люде.
Та невже ж волі всіх на докір
Він пророчити буде?

І прийдеться розбить, розтоптать,
Як гнилую колоду,
Кого наші батьки і діди
Звали батьком народу?

Ось між чільними вже Авірон
Червоніє з досади,
А середнім щось шепче Датан,
Лихий демон громади.

IV

“Вчора ви, небожата мої,
Раду радили глупу;

Idzie on na szeroki ten plac,
Gdzie jest namiot przymierza
I prorocze swe rogi w ten czas
W świata strony wymierza.

Co w namiocie? Więc skrzynia jest tam,
Z miedzi kuta w całości,
W niej – Jehowy nakazy, jak znak
Do zwycięstwa, wolności.

Lecz tak dawno nie wchodzi już nikt
Do namiotu świętego,
Przerażenie go strzeże i strach,
Jako pies proga swego.

Obok – kamień olbrzymi, jak lew,
Leży znakiem do wschodu:
A z kamienia zwyczajem tu jest
Słowo mieć do narodu.

Oto wspina się Mojżesz – i już
Przerażenie trwa wszędzie:
„Czyżby woli każdego z nas wbrew
On proroczyć nam będzie?”

I należy rozdeptać tu nam,
Jako gniłą tę kłodę,
Kogo przodki nazwali i lud
Ojcem swego narodu?

Śród czołówki Awiron się dmie,
I czerwieni z przesady,
Średnim Datan coś szepcze – ten zły
Demon wszystkiej gromady.

IV

„Radę głupią radziliście wy
Wszyscy z dnia wczorajszego;

Се хотів я сказать вам тепер
Замість першого вступу.

Ухвалили печать наложить
На язик мій, на душу, –
Тож тепер вам усім вперекір
Говорити я мушу.

Зрозумійте й затямте собі,
Ви, сліпців покоління,
Що, як зглушите душу живу,
Заговорить каміння.

Вчора ви сприсяглися свій слух
Затикать на промови,
Не мої, не тих глиняних уст,
А самого Єгови.

Бережіться, а то він до вас
Заговорить по-свому,
Заговорить страшніше сто раз.
Як в пустині рик грому.

А від слів його гори дрижать
І земля подається,
Ваше серце, як листя в огні,
Зашкрумить і зів’ється.

Вчора ви прокляли всякий бунт –
І кляли його всує,
Бо напроти тих глупих проклять
Ваше серце бунтує.

Бо в те серце Єгова вложив,
Наче квас в прісне тісто,
Творчі сили, – ті гнатимуть вас
У призначене місто.

To wam teraz powiedzieć bym chciał
Zamiast wstępu pierwszego.

Pieczęć włożyć – to chcieliście, tak,
Na mój język, na duszę, -
Wszyscy zebrani; tu wam
Słowo mówić ja muszę.

Pamiętajcie, zrozumcie tę rzecz,
Ślepców wy pokolenie,
Żywą duszę zgłuszycie – to wam
Mówić zaczną kamienie.

Zatkać słuch, by już więcej nie czuć
Z przemów słowa żadnego,
Nie, nie mego, żądaliście tak,
A Jehowy samego.

Strzeżcie się, a to do was on sam
Się odezwie w wyżynie
I przemówi okropnie w sto raz,
Niż ryk grzmotu w pustyni.

A od słów jego góry, patrz, drżą,
Ziemia marszczy swe czoło,
Wasze serce, jak w ogniu ten liść,
Wnet się zwije popiołem.

Wczoraj wy przeklinaliście bunt,
Teraz-duchem to czuję –
Przeciw głupich, wczorajszych tych klątw
Wasze serce buntuje.

Bo w to serce Jehowa wam wkładł,
Niby kwas w przaśne ciasto,
Siły twórcze, – te gnać będą was,
W wyznaczone wam miasto.

Вчора ви уважали спокій.
Найблаженнішим станом;
Та чи радився ум ваш при тім
З вашим Богом і Паном?

Чи то він для спокою призвав
З міста Ур та з Гаррана
Авраама і плем'я його
На луги Канаана?

Для спокою їх потім водив
По йорданськім поділлю?
Семилітнім їх голодом гнав
Аж над береги Нілю?

Якби хтів вас в спокою держать,
Наче трупа у крипті,
То ви й досі, як сірі воли,
Гнули б шиї в Єгипті.

Тим-то буду до вас говорить
Не від себе, а владно,
Щоб ви знали, що з Богом на прю
Виступать непорадно.

Бо Єгови натягнений лук,
І тятива нап'ята,
І наложена стрілка на ній –
І то ви є стріла та.

Як стріла вже намірена в ціль,
Наострена до бою,
Чи подоба стрілі говорить:
"Я бажаю спокою?"

А що вчора ви тут присягли,
На подобу жіноцтва,
Більш не слухать обітниць моїх,
Ні погроз, ні пророцтва, –

Wczoraj jeszcze myśleliście, że
Spokój – stan pożądany;
Lecz wasz rozum się radził w ten czas
Z waszym Bogiem i Panem?

Czyli to dla spokoju on zwał
Z miasta Ur i z Hauranu
Abrahama z plemieniem aż do
Rajskich łąk Kanaanu?

Dla spokoju ich wodził do tych
Stron jordańskich dalekich?
Siedmioletnim też głodem gnał ich
Tam, gdzie Nilu są brzegi?

Gdyby trzymać w spokoju was chciał,
Niby trupa we krypcie,
Jako woły, zginalibyście
Swoje karki w Egipcie.

Do was mówić dlatego więc chcę
Nie od siebie, a władnie,
By wiedzieliście, że walczyć wam
Z Bogiem jest nieporadnie.

Naciągnięty Jehowy jest łuk,
I cięciwa napięta,
Położona już strzałka na niej –
Z was ta strzała wycięta.

Wymierzona jak strzała jest w cel,
Naostrzona do boju,
Czy przystało jej mówić w ten czas:
„Żądam sobie spokoju?"

A że wczoraj przysięgliście tu,
Na podobę kobiecą,
Już nie słuchać obietnic i gróźb
Ani proroctw mych więcej, –

То навмисно про все те до вас
Побалакати хочу:
І обітницю дам, що прийде,
Погрожу й попророчу.

І ви мусите слухать, хоч злість
Вб’є вам жало студене.
Рад я знать, чия перша рука
Підійметься на мене!..

V

Зареклися ви слухати слів
Про Єговину ласку,
Тож, мов дітям безумним, я вам
Розповім одну казку.

Як зійшлися колись дерева
На широкім роздоллі.
“Оберімо собі короля
По своїй вольній волі.

Щоб і захист нам з нього, і честь,
І надія, й підмога,
Щоб і пан наш він був, і слуга,
І мета, і дорога”.

І сказали одні: “Вибирать –
На одно всі ми звані.
Най царює над нами вовік
Отой кедр на Лівані”.

І згодилися всі дерева,
Стали кедра благати:
“Ти зійди з своїх гордих висот,
Йди до нас царювати”.

І відмовив їм кедр і сказав:
“Ви чого забажали?

Toż umyślnie o wszystkim tym dziś
Jam pogadać ochoczy:
Obietnicę, co przyjdzie, wam dam,
Grożę i naproroczę.

Chociaż złość chce ukąsić, lecz wy
Słów musicie mych słuchać.
Rad bym znać, który pierwszy śród was
Wstrzymać może pęd ducha!..

V

Gdy zarzekliście się słuchać już
Słów o łasce Jehowy,
Toć, jak dzieciom, opowiem. A wy
Bajki słuchać gotowe?

Drzewa wszystkie zebrały się raz
Na rozłogach, na polu,
Rzekły: „Króla wybierzmy śród nas
Każdy po swojej woli.

By ochrona nam z niego i cześć
– Woli nasza załoga –
Żeby panem i sługą nam był,
Naszym celem i drogą.”

Jedni rzekli: „Nasz wódz musi być
Nieprostego zaś stanu.
Niech króluje na wieki tu nam
Cedr potężny Libanu.”

Drzewa wszystkie zgodziły się z tym
I zaczęły go wołać:
„Zejdź z swych wyżyn libańskich i nam
Idź, prosimy, królować.”

I odmówił im cedr, i tak rzekł:
„Czego jeszcze zachciały?

Щоб покинув я сам ради вас
Свої гори і скали?

Щоб покинув я сам ради вас
Блиски сонця й свободу,
Бувши вольним – пустився служить
Збиранині народу?

Ви корону мені принесли?
Що мені се за шана!
Я й без неї окраса землі
І корона Лівана”.

І вернулися всі дерева,
Стали пальму благати:
“Ти між нами ростеш, нам рідня,
Йди до нас царювати”.

І сказала їм пальма: “Брати?,
Що се вас закортіло?
Царювати й порядки робить –
Се моє хіба діло?

Щоб між вами порядки робить,
Чи ж я кинути в силі
Свої цвіти пахучі та свій
Плід – солодкі дактилі?

Мало б сонце даремно мій сік
Вигрівати щоднини?
Мого плоду даремно шукать
Око звіра й людини?

Хай царює хто хоче у вас,
Я на троні не сяду,
Я волю всім давать свою тінь,
І поживу, й розраду”.

Czyż porzucić bym miał dla was ja
Swoje góry i skały?

Dla was miałbym zostawić mój raj –
Brzaski słońca, swobodę,
Będąc wolnym – wam służyć bym miał –
Zbieraninie narodu?

Co? Koronę przyniosłyście mnie?
Cóż za poszanowanie!
I bez tego upiększam nasz świat,
Jestem królem w Libanie.”

Poszły wtedy do palmy i jej
Rzekły, prosząc, te słowa:
„Między nami ty rośniesz, wiec chodź,
Bierz koronę królowej”.

Powiedziała im palma: „Coż więc,
Bracia, wam się zachciało?
Być królową i rządzić wam tu –
Moim jest to udziałem?

By tu dbać o porządek śród was
Jestem rzucić ja w sile
Swoje kwiaty pachnące i swój
Owoc – słodkie daktyle?

Chyba słońce codziennie mój sok
Tak wygrzewać by miało,
By od niego i zwierzę, i lud
Siły się nie nabrało?

Niech króluje tu u was kto chce
I na tron carski siada.
Wolę wszystkim ja dawać swój cień,
Pokarm swój i poradę”.

І погнулися всі дерева
Під думками важкими,
Що не хоче ні пальма, ні кедр
Царювати над ними.

Нумо рожу благать! Та вона
Всьому світові гожа,
Без корони – цариця ростин,
Преподобниця божа.

Нумо дуба благати! Та дуб,
Мов хазяїн багатий,
Своїм гіллям, корінням і пнем,
Жолудьми все зайнятий.

Нум березу благать! Та вона,
Панна в білому шовку,
Розпуска свої коси буйні,
Тужно хилить головку.

І сказав хтось, неначе на жарт,
Оте слово діточе:
“Ще хіба би терна нам просить,
Може, терен захоче”.

І підхопили всі дерева
Се устами одними,
І взялися просити терна,
Щоб царем був над ними.

Мовив терен: “Се добре вам хтось
Підповів таку раду.
Я на вашім престолі як стій
Без вагання засяду.

Я ні станом високий, як кедр,
Ні, як пальма, вродливий,
І не буду, як дуб, самолюб,
Як береза, тужливий.

I konary zebranych wraz drzew
Schylił smutek olbrzymi,
Że nie pragną ni palma, ni cedr
Tu królować nad nimi.

Wiec z błaganiem do róży! A ta
Wszemu światu jest hoża,
Bez korony – królową śród ziół,
Oblubienica boża.

Wtedy – dęba upraszać. Lecz dąb,
Jako gazda majętny,
Swym korzeniem, gałęźmi i pniem,
I żołądźmi zajęty.

Tuż do brzozy z błaganiem. Lecz ta,
Panna w białej sukience,
Wciąż rozpuszcza warkocze swe i
Główkę schyla w rozterce.

Niby żartem powiedział z nich ktoś
Oto słowo dziecięce:
Chyba ciernia nam prosić czy co?
Może cierń tego zechce.”

Podchwyciły tę myśl drzewa wsze
Wnet ustami swoimi –
Ciernia prosić uprzejmie, by on
Stał królować nad nimi.

Mówił cierń: „Oto dobrze wam ktoś
Podpowiedział tę radę.
Ja na tron wasz ten chociażby dziś
Usiąć już jestem rady.

Nie wysoki ja stanem jak cedr,
I jak palma pod słońcem,
Siebie kochać nie będę, jak dąb,
I jak brzoza, tęsknąca.

Здобуватиму поле для вас,
Хоч самому не треба,
І стелитися буду внизу,
Ви ж буйте до неба.

Боронитиму вступу до вас
Спижевими шпичками
І скрашатиму всі пустирі
Молочними квітками.

І служитиму зайцю гніздом,
Пристановищем птаху,
Щоб росли ви все краще, а я
Буду гинуть на шля́ху”.

VI

У глибокім мовчанні сю річ
Вухом ловлять гебреї...
“Се вам казка, – промовив Моисей, –
Ось вам виклад до неї.

Дерева – се народи землі,
А король у їх колі –
Божий вибранець, син і слуга
Господевої волі.

Як народи Єгова создав,
Мов літорослі в полю,
Заглядав всім у душу й читав
З неї кождого долю.

Заглядав їм у душу, яка
Їх удача й причина,
І шукав, кого з них би собі
Обібрати за сина.

І не взяв отих гордих, грімких.
Що б’ють в небо думками

Dla was pole zdobędę, a mnie
Tego wcale nie trzeba,
Dołem ścielić się będę, a wy,
Wy bujajcie do nieba.

Dla obrony ja waszej mam dość
Ostrych kolec ze spiżu.
Gdzie pustkowia, tam mleczny mój kwiat
Zabieleje w pobliżu.

Służyć będzie osłoną mój krzak
Dla zająca i ptaka,
Byście rosły bezpiecznie, a ja
Będę ginąć na szlaku.”

VI

Hebrajczycy słuchają tę rzecz
Milcząc, w dziwnym skupieniu...
„Oto baśń wam, – tak Mojzesz im rzekł, –
Teraz – jej wyjaśnienie.

Drzewa – ziemi narody to są,
A król, władca w ich kole –
To wybraniec Jehowy i syn,
Sługą jest Pańskiej woli.

Gdy narody Bóg stworzył, a ich –
Jako roślin tych w polu,
W ludzkie duszy zaglądał i z nich
Czytał każdego dolę

Więc zaglądał im w duszę, by znać
Pomysł ich i przyczynę,
Szukał pilnie: „A kogo by z nich
Sobie wybrać za syna?”

I nie wybrał tych dumnych, co tak
Dzwonią próżno myślami

І підносять могутню п’яту
Над людськими карками.

І не взяв багачів-дукачів,
Що всю землю плюндрують,
Людським злотом і потом собі
Домовини мурують.

І не взяв красунів-джиґунів,
Що на лірах брязкочуть
І свій хист у мармурі, в піснях
Віковічнити хочуть.

Згордував усю славу, весь блиск
І земне панування,
І всі пахощі штук, і усе
Книжкове мудрування.

І, як терен посеред дерев,
Непоказний на вроду,
І не має він слави собі
Ані з цвіту, ні з плоду, –

Так і вибраний Богом народ
Між народами вбогий;
Де пишнота і честь, там йому
Зависокі пороги.

Між премудрими він не мудрець,
У війні не войовник,
У батьківщині своїй він гість
І всесвітній кочовник.

Та поклав йому в душу свій скарб
Серцевідець Єгова,
Щоб він був мов світило у тьмі,
Мов скарбник його слова.

I podnoszą swą piętę wielmoż
Nad ludzkimi karkami.

I nie wziął też bogatych, co wciąż
Całą ziemię rujnują,
Ludzkim złotem i potem w ten czas
Sobie trumny murują.

I paniczów zalotnych nie wziął,
Że do liry są chętni,
I swą zdolność w marmurze by rad
Każdy z nich „uszlachetnić”.

Wszelką sławę odrzucił i blask,
Ziemskie to panowanie
I zapachy doczesne wszech sztuk.
Książek też wymądrzanie.

I jak cierń dziki, co pośród drzew,
Nie błyszczący urodą,
Nie ma sławy on w sobie za grosz
Ani z kwiatu, ni z płodu, –

Tak przez Boga wybrany i lud
Śród narodów ubogi;
Jemu tam, gdzie pysznota i cześć
Za wysokie są progi.

Pośród mędrków tych mędrzec nie on,
W wojnie też nie wojownik,
W swej ojczyźnie ten człek tyłko gość
I światowy koczownik.

Ale dał w duszę skarbiec mu swój
Badacz serca – Jehowa,
By on był jako światło we mgle,
Chronił skarb jego słowa.

На безмежну мандрівку життя
Дав йому запомогу,
Заповіти й обіти свої,
Наче хліб на дорогу.

Але заздрий Єгова, наш Бог,
І грізний, і сердитий:
Те, що він полюбив, най ніхто
Не посміє любити!

Тож на вибранця свого надів
Плащ своєї любові,
Недоступний, колючий, немов
Колючки ті тернові.

І зробив його острим, гризьким,
Мов кропива-жеруха,
Аби міг лише сам він вдихать
Аромат його духа.

І посольство йому дав страшне
Під сімома печатьми,
Щоб в далеку будущину ніс,
Ненавиджений братьми.

Горе тому нездарі-послу,
Що в ході задрімає
Або, Божу зневаживши річ,
І печать розламає!

Вийме інший посольство страшне
Лінюхові з долоні,
Побіжить, і осягне мету,
І засяє в короні.

Та щасливий посол, що свій лист
Понесе скоро й вірно!
Дасть вінець йому царський Господь
І прославить безмірно.

Na życiową wędrówkę Bóg dał
Hojną w dar zapomogę –
Przykazania, obiaty mu swe,
Jako chleb ten na drogę.

Lecz zazdrosny Jehowa – nasz Bóg,
Groźny, ostry w swych dziejach:
To niech nikt, co pokochał raz on,
Lubić więcej nie śmieje!

Na wybrańca swojego on wkładł
Płaszcz miłości surowej,
Niedostępny, kolczasty, jak te
Kolce dzikie cierniowe.

I dlaczego go stworzył na wzór
Tej pokrzywy, wiadomo:
Tylko on może wdychać – Pan-Bóg
Jego ducha aromat.

I poselstwo swe straszne dał mu
Aż pod siedmiu pieczęćmi ,
Żeby w przyszłość daleką go niósł ,
Znienawidzon był braćmi.

Biada temu posłowi, gdy wnet
W drodze swej drzemać stanie
Albo bożą znieważy on rzecz –
Pieczęć świętą rozłamie!

Wyjmie inny poselstwo – ten list
Leniuchowi ze dłoni,
1 pobiegnie , osiągnie on cel,
I zabłyszczy w koronie.

lecz szczęśliwy jest poseł, gdy list
Wręczy szybko i wiernie!
Da królewski mu wieniec Pan-Bóg
1 rozsławi bezmiernie.

О Ізраїлю, ти той посол,
І будущий цар світу!
Чом не тямиш посольства свого
І його заповіту?

Твоє царство не з сеї землі,
Не мирська твоя слава!
Але горе, як звабить тебе
Світовая забава.

Замість статися сіллю землі,
Станеш попелом підлим;
Замість всім з'єднать ласку, ти сам
Станеш ласки не гідним.

Замість світ слобонити від мук,
І роздору, і жаху,
Будеш ти мов розчавлений черв,
Що здихає на шляху".

VII

І з'їдливо сказав Авірон:
"Мосціпане Мойсею,
Страх загрів і напудив ти нас
Приповісткою сею!

Між народами бути терном!
За сю ласку велику
Справді варто в Єгові твоїм
Признавати владику.

І послом його бути – се честь!
І в незнане будуще
Запечатані письма носить –
Се манить нас найдужче.

Се якраз доля того осла,
Що зав'язані міхи

Izraelu, ten poseł – to ty:
Przyszły władca światowy!
Czemu swego poselstwa nie znasz
I przykazań Jehowy?

Twe królestwo nie z ziemi tej jest,
I nie ziemska twa sława!
Ale biada , jak zwabi cię raz
Tego światu zabawa.

Zamiast ziemi ty solą masz stać,
Staniesz podłym popiołem;
Zamiast łaskę wszem zjednać , to ty
Staniesz łaski nie godnym.

Zamiast świat wyzwolić od męki
I niezgody i trwogi,
Rozmiażdżonym robakiem w swój czas
Zginiesz ty obok drogi".

VII

I Awiron zjadliwie mu rzekł:
– Mościpanie Mojżeszu,
Strach zagrzałeś, swą baśnią, tu nas,
Zamiast zlęknąć – pocieszył.

Śród narodów być cierniem – to już
Rzeczą wprost jest chwalebną.
Za nią warto w Jehowie by twym
Władcę przyznać na pewno.

Posłem być jego – oto jest cześć!
I w niewiadome ręce
Listy wręczać, przyszłości ich nieść –
To nas wabi najwięcej.

Losem osła akurat to jest,
Wory co zawiązane,

З хлібом носить, сам голод терпить
Для чужої потіхи.

Ще гебреї з ума не зійшли,
Долі ліпшої варті
І осягнуть, як честь віддадуть
І Ваалу, й Астарті.

Най Єгова собі там гримить
На скалистім Сінаї, –
Нам Ваал дасть багатства і власть
У великому краї.

Най Єгові колючі терни
Будуть любі та гожі, –
Нас Астарти рука поведе
Поміж мірти і рожі.

Наш уділ – Сенаар та Гарран,
А наш шлях до востоку,
А на захід, у твій Канаан,
Не поступимо й кроку.

Все те ясне, не варто про се
І балакати далі,
Та от що нам з тобою зробить
По вчорашній ухвалі?

Бить камінням руїну стару?
Шкода заходу й труду.
Дечим може ще він послужить
Ізраїльському люду.

Майстер він говорити казки,
Миляну пускать баньку,
Тож приставмо його до дітей
За громадськую няньку”.

Z chlebem nosi, a sam cierpi głód
I kark gnie przed swym panem.

Nie, nie zgłupiał hebrajski nasz lud,
Losu lepszego wart on,
Dosięgną go, kiedy będą czcić
Baala i Astartę.

Niech Jehowa potęgą tam grzmi
Na skalistym Synaju , -
Baal da nam bogactwo i cześć,
Panowanie w swym kraju.

Niec Jehowie kolczasty ten cierń
Wzorem najwyższym służy,
Poprowadzi Astarta nas, gdzie
Hoże mirty i róże.

Udział nasz – Senaar, Hauran,
A nasz szlak jest do wschodu;
I nie pójdą w Kanaan ten twój
Ani ludzie, ni trzody.

Wszystko jasne – i mówić nie wart
I gawędzić nam dalej,
Ale z tobą uczynić nam co
Po wczorajszej uchwale?

Bić kamieniem ruinę? Toć żal
I wysiłku, i trudu.
Jeszcze może posłużyć on zaś
Hebrajskiemu czymś ludu.

Baśnie nam opowiadać on mistrz ,
Z mydła też puszczać bańki,
Więc przystawmy do dzieci go, niech
Będzie dziatkam za niańkę”.

Так сказав він, і регіт піднявсь,
А з тим реготом в парі
По народі йшов клекіт глухий,
Мов у градовій хмарі.

Та спокійно відмовив Мойсей:
“Так і буть, Авіронеї
Що повиснути має колись,
Те і в морі не втоне.

Канаана тобі не видать
І не йти до востоку;
З сього місця ні вперед, ні взад
Ти не зробиш і кроку”.

І мертвецька тиша залягла
На устах всього люда,
І жахнувсь Авірон, і поблід,
Сподіваючись чуда.

Але чуда нема! Авірон
В сміх! А з сміхом тим в парі
По народі йшов клекіт глухий,
Як у градовій хмарі.

VIII

І піднявся завзятий Датан:
“Дарма грозиш, пророчиш!
Ось як я тобі правду скажу,
Може, й слухать не схочеш.

Признавайсь: не на теє ти вчивсь
У єгипетській школі,
Щоб, дорісши, кайдани кувать
Нашій честі і волі?

Признавайсь: не на те ти ходив
У єгипетську раду,

Po tych słowach wybuchnął wraz śmiech,
A z nim w piersi ludowi
Wnet się zerwał jakiś głuchy gwar,
Niby w chmurze gradowej.

Mojżesz lesz spokojnie mu rzekł:
„Tak i być, Awironie!
Co powisnąć ma kiedyś, więc to
W morzu już nie utonie.

Kanaana nie ujżysz, o nie,
I nie pójdziesz do wschodu;
Z tego miejsca nie ruszysz na krok,
Ani wstecz, ni do przodu.”

Martwa cisza zamknęła na klucz,
Usta całego ludu,
W przerażeniu Awiron wnet zbladł,
Spodziewając się cuda.

Nie masz cuda! Awiron – ten w śmiech!
A z nim w piersi ludowi,
Wnet się zerwał jakiś głuchy gwar,
Niby w chmurze gradowej.

VIII

I Datan zawzięty z miejsca wstał:
„Darmo grozisz proroctwem!
Gdy prawdę ci powiem, zmilkniesz ty,
Zaskoczony mym słowem.

Czyż uczyłeś się tam, przyznaj się,
Ty w egipskim tym grodzie,
By dorósłszy, kajdany miał kuć
Naszej cześci, swobodzie?

Nie dla tego chodziłeś zaś więc,
Tam, w Egipcie, na radę,

Щоб з мудрцями й жерцями кувать
На Ізраїля зраду?

Признавайся: було там у них
Віщування старинне,
Що від дуба й дванадцяти гіль
Власть Єгипту загине?

Знали всі, фараон і жерці,
Що той дуб і ті гілі –
Се Ізрайля дванадцять колін,
Розбуялих на Нілі.

І жахались, що мимо всіх праць,
І знущань, і катовань,
Той Ізраїль росте та росте,
Як та Нілова повінь.

Знали всі: як в гебрейській сім’ї
Родить первенця мати,
То в єгипетській мусить в той день
Первородне вмирати.

Та не знав ніхто ради на се,
Не придумав підмоги,
Тільки ти, перекиньчик, упав
Фараону під ноги.

І сказав: “Ти позволь їх мені
Повести у пустиню,
Я знесилю, і висушу їх,
І покірними вчиню”.

І додержав ти слова, повів
Нас, мов глупу отару,
Фараону на втіху в піски,
Нам на горе і кару.

By z mędrcami gotować nam tu
Nie zbawienie, a zdradę?

Było u nich tam, przyznaj się tu,
Przedskazanie prorocze:
Gdy dwanaście gałęzi da dąb,
Moc Egiptu się skończy?

I widzieli tę rzecz wszyscy wprost,
Że gałęzi tych ilość,
Izraela kolana to są,
Rozbujałe na Nilu.

Strach ich objął, że mimo swych prac,
Znęcań, męk i katowań,
Ten Izrael rozrasta się wciąż,
Jako powódź Nilowa.

Gdy pierwiastek przychodzi na świat
Nam w hebrajskiej rodzinie,
W egipcjanki, wiadomo, w ten czas
Pierworodny zaginie.

Na to rady nie było i nikt,
Nie wyprawił załogi,
Tylko w zdradzie rzuciłeś się ty
Władcy wiernie pod nogi.

Powiedziałeś: „Ty pozwól ich mnie
Zaprowadzić w pustynię,
Ja zmorduję, wysuszę tam ich,
Pokornymi uczynię”.

I w te piaski powiodłeś więc nas,
Jako głupią tę trzodę,
By faraon pociechę z nas miał,
Nam – na smutek i szkodę.

Скільки люду в пустині лягло!
Ті піски і ті скали
Сотням тисяч Ізрайля синів
Домовиною стали!

А тепер, коли з наших ватаг
Тільки жмінька лишилась
І Ізраїля сила грізна
По пісках розгубилась,

Коли дух наш хоробрий упав,
Мов нелітня дитина,
І завзяття пом’яко́ло в душі.
Наче мокрая глина, –

Ти ведеш нас у сей Канаан,
Мов до вовчої ями.
Адже зверхником тут фараон
Над усіми князями!

Се ж безумство – тисну́тися нам
Самохітно до пастки!
Чи нам тут воювать єгиптян,
Чи просити їх ласки?”

“О Датане, – промовив Мойсей, –
Не журися, мій сину!
Канаана тобі не видать,
Не гнуть гордую спину.

Ще одне повідаю тобі,
Небораче Датане:
При смерті? тобі й п’яді землі
Під ногами не стане”.

“Гей, гебреї! – Датан закричав. –
Ви ж клялися Ваалу!
Чи ж забули так скоро свою
Учорашню ухвалу?

Ilu padło w pustyni – ty wiesz!
Piachy te i te skały
Stu tysiącom wędrowców śród nas,
Się na trumnę przydały.

Teraz, kiedy z czołówki tu nas
Tylko jest mała garstka,
I narodu już groźna ta moc
Rozgubiła się w piaskach,

Kiedy upadł już nasz chrobry duch,
Jak nieletnia dziecina,
W duszy zmiękła zawziętość i moc,
Niby mokra ta glina, –

W swój Kanaan prowadzisz ty nas,
Jak do wilczej wprost jamy,
Gdzie faraon króluje tu nad
Miejscowymi władzami!

Toć głupotą jest samym się pchać
Do szyderczej pułapki.
Czy z Egiptem wojować nam tu,
Czyli zdać się na łaskę?”

„O Datanie, nie kwil, – Mojrzesz rzekł, –
I tym nie smuć się więcej!
Kanaana nie widzieć ci i
Nie gnąć więcej swe plecy.

Jeszcze jedno powiedzieć ci chcę,
Nieboracze Datanie:
Skrawka ziemi przy śmierci zaś twej
Pod nogami nie stanie”.

Datan w krzyk:”Hebrajczycy, a hej!
Kląliście się Baalem!
Tak szybko już zapomnieliście
Wczorajszą swą uchwałę?

За каміння! Він кпить собі з нас,
Так, як кпив разів много.
Най загине він краще один,
Як ми всі через нього!”

“Най загине! – кругом загуло. –
І ось тут йому й амінь!”
Тільки диво, ні одна рука
Не сягнула по камінь.

І Датан зміркувався як стій:
“Забирайся в тій хвили!
Щоб ми кров’ю твоєю під ніч
Своїх рук не сквернили!”

І юрба, мов шалена, ревла:
“Забирайся ще нині!”.
І луна її рев, мов крутіж –
Гураган по долині.

IX

Але ось підняв голос Мойсей
У розпалі гнівному,
Покотились слова по степу,
Наче розкоти грому.

“Горе вам, нетямучі раби
На гордині котурні!
Бо ведуть вас, неначе сліпих,
Ошуканці і дурні.

Горе вам, бунтівничі уми!
Від Єгипту почавши,
Проти власного свого добра
Ви бунтуєтесь завше.

Горе вам, непокірні, палкі,
Загорілі й уперті,

Za kamienie! On kpi sobie z nas,
Tak, jak kpił on do tego.
Lepiej będzie jak zginie on sam,
Niż my wszyscy przez niego!”

„Niech zaginie! – zawrzało jak ul. –
Tutaj jemu i amen!”
Tylko dziwo, że żadna z tych rąk
Nie sięgnęła po kamień.

Zastanowił się Datan i rzekł:
„Od nas przecz idź w tej chwili,
By pod noc twoją krwią wszyscy my
Rąk swych nie paskudzili!”

Ryknął tłum:”Od nas przecz sobie idź,
Niech nie staną twe nogi!”
I jej ryk huraganem jął brzmieć
Po dolinie złowrogo.

IX

Mojżesz po tym znów podjął swój głos
W gniewnym wieszcza ogromie,
I po stepie tóż rozległ się głos,
Niby groźny huk gromu.

„Biada tobie, najmito, co gniesz
Szyję w dumnym koturnie!
Bo, jak ślepca, prowadzą cię wprost
Oszukańcy i durnie.

Biada wam, nierozumni, to ten
Egipt włożył wam w głowy:
Przeciw dobru własnemu wy wciąż
Się buntować gotowe.

W niewolnictwie wasz duch, biada wam,
Niepokorni, uparci:

Тим упором, мов клином, самі
Унутрі ви роздерті.

Як кропива, ви руку жжете,
Що, мов цвіт, вас плекає;
Як бугай, бодете пастуха,
Що вам паші шукає.

Горе вам, що зробив вас Господь
Всього людства багаттям!
Бо найвищий сей дар буде ще
Вам найтяжчим прокляттям!

Бо коли вас осяє Господь
Ласки свої промінням,
Ви послів і пророків його
Поб’єте все камінням.

Кожду ж крапельку крові тих слуг
І чад своїх найкращих
Буде мстити Єгова на вас
І на правнуках ваших.

Буде бити і мучити вас,
Аж заплачете з болю
І присягнете в горю чинить
Його праведну волю.

Та як кара жорстока мине,
Знову карк ваш затвердне,
Черга злочинів, кар і жалю
Знов свій закрут оберне.

Горе вам, бо століття цілі
Житимете в тій школі,
Поки навчитесь плавно читать
Книгу Божої волі!

Wewnątrz klinem w uporze tym swym
Wy jesteście rozdarci.

Jak pokrzywa, parzycie wy dłoń,
Że jak kwiat was piastuje;
Bóść śmiecie pasterza, co wam
Paszę on poszukuje?

Biada wam, co Pan stworzył, by być
Ludów wszystkich ogniskiem!
Będzie jeszcze najwyższy ten dar
Wam przekleństwa pociskiem!

Bo gdy Bóg kiedyś wnet olśni was
Łaski swojej promieniem,
Jego posłów, proroków wy wprost
Pobijecie kamieniem.

Lecz na każdą kropelkę tej krwi
Swych wybranych Pan zważy:
Będzie na was Jehowa więc mścił
I na prawnukach waszych.

Będzie męczyć i bić wszystkich was,
Zapłaczecie aż z bólu.
Przysięgniecie więc czynić w ten czas
Wolę władcy i króla.

Lecz jak minie ta kara, to znów
W grzechach kark wam zatwardnie,
I nić pzrestępstw, i żalu, i kar
Wić na nowo się zacznie.

Nieszczęśliwi! Stulecia wam w tej
Żyć i uczyć się szkole,
By pzreczytać z was każdy już mógł
Księgę tę Bożej woli.

Бачу образ ваш: в лісі пастух,
З бука чиру надерши,
У воді мочить, сушить, потім
Б’є й толочить найперше.

Поки губка та зм’якне, як пух,
І візьметься в ній сила,
З-під удару підхопити вмить
Яру іскру з кресила.

Ти, Ізраїлю, чир той! Тебе
Так товктиме Єгова,
Поки зм’якнеш на губку й спіймеш
Іскру Божого слова.

Ти підеш до своєї мети,
Як бидля в плуг нераде...
Горе тим, що Єгови кулак
На карки їх упаде!

Ти далеко в минуле глядиш
І в будущі дороги,
Та на близькі терни та пеньки
Все збиватимеш ноги.

Наче кінь той здичілий, летиш
У безодню з розгону
І колись за ярмо ще свою
Проміняєш корону.

Стережись, щоб обітниць своїх
Не відкликав Єгова,
Щоб за впертість на тобі однім
Не зламав свого слова.

І щоб Він не покинув тебе
Всім народам для страху,
Як розтоптану кра́су змію,
Що здихає на шляху!”

Widzę obraz wasz: pastuch gdy raz
Z buka korę nadrapie,
Moczy w wodzie i suszy, i mnie,
Bije, tłuczy ją najpierw.

Póki gąbka nie zmięknie, jak puch,
I się wezmie w niej siła
Przy krzesaniu podchwycić w ten mig
Iskrę, co wykrzesiła.

Izraelu, to ciebie tak tłuc
I bić będzie Jehowa,
A gdy zmiękniesz, uchwycisz już wraz
Iskrę Bożego słowa.

Pójdziesz wtedy do celu, jak wół,
Włóczyć pług nie gotowy...
Biada tym, co na karki ich pięść
Spadnie karą Jehowy.

Patrzysz w przyszłość daleką ty swą,
I gdzie przyszłe twe drogi,
Lecz o bliskie te knieje i cierń,
Będziesz zbijał wciąż nogi.

Jak ten koń odziczały, tak ty
Lecisz w przepaść w rozpędzie,
Lecz na jarzmo wymienić w swój czas
Swą koronę rad będziesz.

Strzerz się, by obietnicy swej raz
Nie odwołał Jehowa,
I za upór na tobie nasz Pan
Nie dotrzymał by słowa.

Żeby ciebie nie rzucił On wręcz
Wszystkim państwom dla strachu,
Rozdeptanym, jak żmija, co już
Kończy życie na szlaku!”

Похилившися, слухали всі,
Мовчазливі, понурі,
Лиш у грудях сопло щось глухе,
Наче подихи бурі.

X

Добігало вже сонце до гір,
Величезне, червоне,
І було мов герой і пливак,
Що знесилений тоне.

По безхмарому небі плила
Меланхолія тьмяна,
І тремтіло шакалів виття,
Мов болючая рана.

Затремтіло щось людське, м'яке
В старім серці пророка,
І понизила лет свій на мить
Його дума висока.

Чи ж все буть йому кар вістуном
І погрозою в людях?
І, мов хоре, голодне дитя,
Щось захлипало в грудях.

"О Ізраїлю! Якби ти знав,
Чого в серці тім повно!
Якби знав, як люблю я тебе!
Як люблю невимовно.

Ти мій рід, ти дитина моя,
Ти вся честь моя й слава.
В тобі дух мій, будуще моє,
І краса, і держава.

Я ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незламнім завзяттю, –

Milcząc lud słuchał tych jego słów,
Pochylony, ponury.
Tylko w piersi sapało tam coś,
Niby przed burzą chmury.

X

Dobiegało już słońce do gór
W bohaterskiej pogoni,
Było ono, jak pływak, co już
Sił pozbawiony, tonie.

Było niebo bezchmurnym we mgle
Melancholii drżącej,
I gdzieś wycie szakali, jak ta
Rana bólem paląca.

I zadrżało coś ludzkie, jak w śnie,
W starym sercu proroka,
I zniżyła swój lot jego wnet,
Myśl wybrańca wysoka.

Czyż zwiastunem mu kar wiecznie być,
Aby lud to lękało?
Nagle głodnym dziecięciem mu coś
W chorej piersi załkało.

„Izraelu! Jeżeli byś znał,
Co mi serce wypełnia,
Gdybyś wiedział, jak lubię cię ja,
I jak kocham niezmiernie!

Ty mój ród, dziecko ty jesteś me,
Cała cześć ma i sława,
W tobie duch mój i przyszłośc jest ma,
Piękność, państwo i chwała.

Całe życie oddałem ci, trud
W swym niezłomnym zawzięciu, –

Підеш ти у мандрівку століть
З мого духу печаттю.

Але ні, не самого себе
Я у тобі кохаю;
Все найкраще, найвище, що знав,
Я у тебе вкладаю.

О Ізрайлю, не тям ти сього
Богохульного слова:
Я люблю тебе дужче, повніш,
Ніж сам Бог наш Єгова.

Міліони у нього дітей,
Всіх він гріє і росить, –
А у мене ти сам лиш, один,,,
І тебе мені досить,

І коли з міліонів тебе
Вибрав Він собі в слуги,
Я без вибору став твій слуга,
Лиш з любові і туги.

І коли він для себе бере
Твою силу робочу,
Я, Ізрайлю, від тебе собі
Нічогісько не хочу.

І коли він жадає кадил,
І похвали, й пошани,
Я від тебе невдячність прийму,
І наруги, і рани.

Бо люблю я тебе не лише
За твою добру вдачу,
А й за хиби та злоби твої,
Хоч над ними і плачу.

Tobie szlakiem w stulecia wciąż iść
Z mego ducha pieczęcią.

Lecz nie siebie samego, o nie
W tobie kocham niezmiernie;
Com najlepsze, najwyższe sam znał,
W ciebie wkładam ja wiernie.

Izraelu, nie zważaj na te
Grzeszne myśli i słowa:
Kocham pełniej i mocniej cię, niż
Wielki Bóg nasz – Jehowa.

Dzieci swych miliony on ma,
Wszystkich grzeje i rosi,
Ale u mnie jedynie ty sam,
Kraju, i ciebie dość mi.

Z milionów gdy ciebie On swej
Służyć wybrał światłości,
Bez wyboru twym sługą ja sam
Stałem z smutku, miłości.

Gdy dla siebie on bierze tę twą
Siłę rąk robotniczych,
Izraelu, nie trzeba mi nic,
Zadowalam się niczym.

Gdy kadzidła on żąda i czci,
Chwały, poszanowania,
Przyjmę twoją niewdzięczność, jak dar,
Rany, ból i znęcanie.

Bo nie tylko cię kocham i czczę,
Za twą dobroć, a raczej
Za omyłki i złości też twe,
Choć nad nimi i płaczę.

За ту впертість сліпую твою,
За ті гордощі духа,
Що, зійшовши на глупий свій шлях,
Навіть Бога не слуха.

За брехливість твого язика,
За широке сумління,
Що держиться земного добра.
Мов ціпкеє коріння.

За безсоромність твоїх дочок,
За палке їх кохання,
І за мову й звичаї твої,
За твій сміх і дихання.

О Ізраїлю, чадо моє!
Жалься Богу Шаддаю!
Як люблю я безмірно тебе,
А проте покидаю.

Бо вже близька година моя,
Та остатня, незнана,
А я мушу, я мушу дійти
До межі Канаана.

Так бажалось там з вами входить
Серед трубного грому!,
Та смирив мене Бог, і ввійти
Доведеться самому.

Та хоч би край Йордана мені
Зараз трупом упасти,
Щоб в обіцянім краю лише
Старі кості покласти.

Там я буду лежать і до гір
Сих моавських глядіти,
Аж за мною прийдете ви всі,
Як за мамою діти.

Za tę ślępą upartośc i za
Dumny kształt twego ducha,
Że po zejściu na głupi swój szlak
Nawet Boga nie słucha.

Za fałszywość języka i za
Twe szerokie sumienie,
Że się trzyma bogactwa, jak te
W ziemię wrosłe korzenie.

I za bezwstyd twych córek i za
Ich namiętne kochanie,
I za mowę, zwyczaje też twe,
Za twój śmiech, oddychanie.

Izraelu, dziecino ty ma!
Miłe ci bogi cudze,
Lecz cię kocham bezmiernie, do łez,
Chociaż teraz porzucam.

Bo już bliska godzina jest ma,
Ta ostatnia, nieznana,
Ale muszę, ach muszę ja dojść
Do tych bram Channanu.

Chciałem tak razem z wami tam wejść
Pośród grzmotu trąbnego!
Upokorzył mnie Bóg, i nasz lud
Wejdzie bez berła mego.

Obok ciebie, Jordanie, by paść
Trupem, o pozwól, Boże,
By mnie tam, obiecałeś gdzie ty,
Stare kości swe złożyć.

Będę leżeć tam już i do gór
Tych moabskich wzrok zwracać,
Póki wszyscy przyjdziecie wy, jak
Dziecko do mamy wraca.

І пошлю свою тугу до вас,
Хай за поли вас миче,
Як той пес, що на лови у степ
Пана свойого кличе.

І я знаю, ви рушите всі,
Наче повінь весною,
Та у славнім поході своїм
Не питайте за мною!

Най наперед іде ваш похід,
Наче бистрії ріки!
О Ізраїлю, чадо моє,
Будь здоровий навіки!”

XI

А як з табору вийшов у степ,
То ще гори горіли
І манив пурпуровий їх шлях
До далекої цілі.

А ярами вже пітьма лягла
І котилася в доли;
В серці вигнанця плакало щось:
“Вже не верну ніколи!”

Ось гебрейська біжить дітвора,
Що по полю гуляла,
Окружила Мойсея, за плащ
І за руки чіпляла.

“Ах, дідусь! Ти куди йдеш під ніч?
Будь, дідусеньку, з нами!
Глянь, який збудували ми мур,
Які башти і брами!”

“Гарно, діти, будуйте свій мур!
Та не час мені ждати;

Do was poślę tęsknotę ja swą,
Niech za poły was targa,
Jak ten pies, co na łowy we step
Iść z swym panem wymaga.

I wy wszyscy ruszycie, to wiem,
Jako powódź radośnie,
Lecz we sławnym pochodzie tym swym
Nie pytajcie się o mnie!

Dąży pochód niech naprzód wciąż wasz,
Jako bystre te rzeki!
Izraelu, dziecino ty ma,
Żegnaj, zdrów bądź na wieki!”

XI

A z taboru jak wyszedł on w step,
Były góry w czerwieni
I ku celu w purpurze ich szlak
Nęcił w cichej przestrzeni.

A jarami upadła już mgła
I toczyła się w doły;
W sercu łkało wygnańca tam coś:
„Wrócic nigdy nie zdołam!”

Biegnie dziatwa hebrajska, co tu
Się po polu bawiła,
Otoczyła Mojżesza, za płaszcz
I za ręce chwyciła.

„Dziadku! O, dokąd idziesz pod noc?
Bądź, milutki, tu z nami!
Jaki, patrz, zbudowałyśmy mur,
Jakie wieże i bramy!”

„Ładnie, dzieci, budujcie swój mur!
Lecz nie czas mi tu zostać;

Пограничний мур смерті й життя
Я іду оглядати”.

“Ой дідусю! Поглянь, у яру
Скорпіона ми вбили!
А в тернині аж троє малих
Зайченяток зловили”.

“Добре дітки! Вбивайте усіх
Скорпіонів ви сміло!
Хоч неправедне, але проте
Пожиточне се діло.

А неправедне, бо й скорпіон
Жить у світі бажає.
А чи ж винен він тому, що їдь
У хвості своїм має?

Але зайчиків ви віднесіть
Там назад, де спіймали.
Адже ж мама їх плаче! Про се
Ви хіба не гадали?

Милосердними треба вам буть
Задля всього живого!
Бо життя – се клейнод, хіба ж є
Що дорожче над нього?”

“Зачекай ще, дідусю, не йди!
Сядь у нашій громаді.
Оповідж нам пригоди свої!
Ми так слухати раді.

Оповідж, як ти був молодим,
Скільки бачив ти дива,
Як стада свого тестя ти пас
На верхів’ях Хорива.

Między życiem a śmiercią swój mur
Idę przecież oglądać.”

„Dziadku, patrz, chłopcy w jarze het tam
Skorpiona zabili!
A w tarninie zajączków aż trzech
Takich małych złowili”.

„Dobrze, niszczyć i dalej wam trza,
Skorpionów złych śmiało.
Choć nieprawą, lecz zato i też
Pożyteczną jest sprawą.

A nieprawą – skorpion, ten też
Żyć na świecie wszak żąda.
A czy winien on w tym, że i jad
On w ogonie swym prząta?

Lecz zajączków odnieście wy tam,
Gdzie zdarzyło się zdybać.
Przecież mama ich płacze. O tym
Nie wiedzieliście chyba?

Miłosierdzie więc trzeba wam mieć
Do wszystkiego żywego.
Znajcie, życie – to klejnot, czyż coś
Droższe chyba od niego?”

„O zaczekaj, dziaduniu, nie idź!
Zostań w naszej gromadzie
I opowiedz przygody nam swe!
My tak słuchać cię radzi.

O młodości opowiedz swej nam
I o różnych tych dziwach,
Gdy pasterzem trzód byłeś w ów czas
Teścia w górach Chorywa.

Як ти корч той терновий уздрів,
Що горить, не згорає,
І як голос почув ти з корча,
Що аж жах пробирає”.

“Не пора мені, діти, про се
Говорити широко.
Бачте, ніч вже тумани несе,
Гасне деннеє око.

Та прийде колись час і для вас
В життєвому пориві,
Появиться вам кущ огняний,
Як мені на Хориві.

Стане свято в вас, мов у храму,
В той момент незабутній,
І озветься до вас із огню
Отой голос могутній:

“Здійми обув буденних турбот,
Приступи сюди сміло,
Бо я хочу послати тебе
На великеє діло”.

Не гасіте ж святого огню,
Щоб, як поклик настане,
Ви могли щиросердно сказать:
“Я готовий, о Пане!”.

Довго ще міркували дітки
Над пророцькою річчю,
Коли сам він нечутно пішов
Ночі й пітьмі настрічу.

Довго висів і смуток, і жаль
Над мовчущими дітьми,
Поки темний його силует
Щез зовсім серед пітьми.

Jak ujrzałeś cierniowy ten krzak,
Że go ogień nie wchłania,
I jak głos usłyszałeś stąd, co
Przerażeniem ogarnia.”

„O tym, dzieci, mnie teraz nie czas
Opowiadać szeroko.
Patrzcie, z nizin, het, noc niesie mgły,
Gaśnie dzienne już oko.

Ale przyjdzie i dla was ten czas:
W swym życiowym porywie
Zobaczycie ognisty ten krzak,
Jak i ja na Chorywie.

Świętem wielkim nastanie i wam
Chwila niezapomniana.
Do was też się odezwie w swój czas
Z ognia głos boski Pana:

„Zdejm obuwie codziennych swych trosk,
Przystąp tutaj odważnie,
Bo chcę teraz cię posłac na tę
Sprawę wielką i ważną”.

„Ognia tego nie gaście, by gdy
To wołanie nastanie,
Móc gotową odpowiedź dać Mu:
„Jestem gotów, o Panie! ”

Długo dzieci myśleli nad tym:
„Rzekł on słowa te po co?” – ,
Kiedy poszedł cichutko on sam
Na spotkanie ku nocy.

Długo wisiał i smutek, i żal
Nad dziatkami w czułości,
Aż samotnej sylwetki już cień
Całkiem znikł wśród ciemności.”

XII

"Обгорнула мене самота,
Як те море безкрає,
І мій дух, мов вітрило, її
Подих в себе вбирає.

О, давно я знайомий, давно
З опікункою тою!
Увесь вік, чи в степах, чи з людьми,
Я ходив самотою.

Мов планета блудна, я лечу
В таємничу безодню
І один чую дотик іще –
Дивну руку Господню.

Тихо скрізь, і замовкли уста,
Запечатано слово,
Тільки Ти на дні серця мого
Промовляєш, Єгово.

Лиш тебе моє серце шука
У тужливім пориві:
Обізвися до мене ще раз,
Як колись на Хориві!

Ось я шлях довершив, що тоді
Ти вказав мені, Батьку,
І знов сам перед тебе стаю,
Як був сам на початку.

Сорок літ я трудився, навчав,
Весь заглиблений в Тобі,
Щоб з рабів тих зробити народ
По Твоїй уподобі.

Сорок літ, мов коваль, я клепав
Їх серця і сумління

XII

„Ogarnęła samotność mnie – w kręg,
Jako może bezbrzeżne,
I mój duch, niby żagiel ten jej
Oddech wchłania potężny.

O, jak dawno znajomaś mi ty,
Opiekunko do grobu!
Cały wiek, a czy z ludźmi, czy bez,
Wszak chodziłem sam z sobą.

Jak planety zbłąkanej mój lot
Ku otchłani gotowy.
Jedno czuję dotknięcie, a to
Dziwna ręka Jehowy.

Cisza wszędzie, na ustach mych też,
Pieczęć spadła na słowo,
Na dnie serca przemawia tam ktoś,
To Ty mówisz, Jehowo.

Ciebie szuka me serce i lgnie
Ku tobie w swym porywie:
Przemów do mnie, ach chociażby raz,
Jak było to na Chorywie!

Oto szlak dokończyłem, co mi
Wskazałeś, władco siły,
I znów przed tobą staję sam,
Jak sam i wtedy byłem.

Lat czterdzieści uczyłem swój lud,
Będąc zagłębion w Tobie,
By niewolnik narodem się stał
Według twojej podoby.

Tyle lat klepałem ja wciąż
Serca ich i sumienie

І до того дійшов, що уйшов
Від їх кпин і каміння.

Саме в пору, як нам би в землі
Обітованій стати!..
О Всезнавче, чи знав ти вперед
Про такі результати?

І ворушиться в серці грижа:
Може, я тому винен?
Може, я заповіти Твої
Не справляв, як повинен?

О Єгово, я слізно моливсь:
Я слабий, я немова!
Кому іншому дай сей страшний
Маєстат свого слова!

І ось сумнів у душу мені
Тисне жало студене...
О Всесильний, озвися, чи Ти
Задоволений з мене?”

Так, ідучи молився Мойсей
У сердечному горі, –
Та мовчала пустиня німа,
Тихо моргали зорі.

XIII

Аж почувся притишений сміх
Край саміського боку,
Наче хтось біля нього ішов,
Хоч не чуть було кроку.

І почулися тихі слова,
Мов сичання гадюки:
“Цвіт безтямності плодить усе
Колючки лиш і муки.

I zasłużyłem, że muszę ujść
Od ich kpin i kamienia.

O porze słynnej, jak nam by stać
W ziemi po trudnych latach!..
O Wszechwiedzący, czy znałeś Ty
O takich rezultatach?

Zgryzota już gnieździ się w sercu mym:
Jestem może w tym winien?
Może nie tak przykazania Twe,
Spełniałem, jak powinien?

O Panie, przez łzy modliłem się
Ja słaby, ja niemowa!
Innemu straszny majestat daj,
Majestat swego słowa!

Oto zwątpienie już duszę mą
Żądłem zimnym wypełnia...
O Wszechmogący, powiedz, czyś Ty
Zadowolony ze mnie?

Idąc Mojżesz wciąż modlił się tak,
Będąc w serdecznym smutku, –
Milczała pustynia lecz w tę noc,
Gwiazdy lśniły cichutko.

XIII

Przyciszony tu zabrzmiał wnet śmiech
Koło boku samego,
Niby szedł obok niego ktoś, lecz
Niesłychany krok jego.

Oraz słów cichych czuć było szmer,
Jak gadziny syczenie:
„Urojenia kwiat płodzi nam wciąż
Tylko mękę i ciernie.

А як вийде самому той плід
Донести не спромога, –
То найкраще увесь свій тягар
Положити на Бога”.

М о й с е й

Хтось говорить! Чи в моїм нутрі
Власне горе шалене,
Чи отут, може, демон який
Насміхається з мене?

Г о л о с

Аж тепер усумнився в своє
Реформаторське діло?
Сорок літ ти був певний і вів
Хоч насліпо, та сміло.

М о й с е й

Хтось говорить! Чом чоло моє
Покривається потом?
Страшно? Ні! Та по серці се йде,
Мов розпаленим дротом.

Г о л о с

У гордині безмежній свій люд
Ти зіпхнув з його шляху,
Щоб зробить, яким сам його хтів,
Чи не пізно для страху?

М о й с е й

Хто ти, дивний? Не бачу тебе,
Та від себе не струшу!
Тільки чую, як зір твій мені
Все вгризається в душу.

Kiedy sami wątpliwy ten płód
Donieść przecież nie mogą.
To najlepiej jest ciężar im swój
Przekłaść potem na Boga.”

M o j ż e s z

Mówi ktoś tu! Czy we wnętrzu mym
Jęka ból tak szalenie,
A czy może ten demon złych sił
Tu naśmiewa się ze mnie?

G ł o s

Tylko teraz zwątpiłeś w to swe
Reformatorskie hasło?
Lat czterdzieści wodziłeś swój lud,
Choć na oślep, lecz śmiało.

M o j ż e s z

Mówi kto tu? Dlaczego mój łeb
Pot pokrywa już słony?
Straszno? Nie! Lecz po sercu to mym
Drutem drga rozpalonym.

G ł o s

W dumie, co nie ma granic, swój lud
Z jego szlaku zepchnęłeś,
By on był, jak zechciałeś to sam,
Czy nie późno się zlękłeś?

M o j ż e s z

Kto ty, dziwny? Nie widzę cię, lecz
Sam od siebie nie stchórzę!
Tylko czuję, jak wzrok pilny twój
Wciąż się wgryza mi w duszę.

Голос

Чи так важно, хто я? Хто зумів
Наказать колись морю,
Тому важно не хто, але що
І чи правду говорю!

Мойсей

Ні, не правда, що з гордощів я
Розпочав своє діло!
Тільки бачачи люд у ярмі,
Моє серце боліло.

Голос

Бо ти чув себе братом рабів,
І се стидом палило,
І захтів їх зробити таким,
Щоб тобі було мило.

Мойсей

Так, з низин тих, мрячних і лячних,
Я хотів їх підвести
Там, де сам став, до світлих висот,
І свободи, і чести.

Голос

Та Творця, що послав їх там вниз,
Ти не радивсь в ту пору;
Аж тепер, як упав ти, його
Кличеш в свойому горю.

Мойсей

Ні, на се ж мене пхнуло його
Всемогуче веління,

Głos

Czy tak ważne, kim jestem? Kto mógł
Morzem kiedyś kierować,
Temu ważnym jest co, a nie kto
I czy prawda w mych słowach!

Mojżesz

Nie , nieprawda, że pyszniąc się, swe
Dzieło zaczęłęm śmiało!
Tylko widząc w niewoli swój lud,
Moje serce bolało.

Głos

Czułeś się niewolnikom, jak brat,
I to wstydem paliło,
I zachciałeś ich zrobić takimi,
Żeby ci było miło.

Mojżesz

Z nizin, tak, pełnych lęku i mgły,
Chciałem podjąć ich wreszcie
Gdzie sam stałem, do wyżyn, co lśnią,
I swobody, i cześci.

Głos

Ale w Twórcy, co posłał ich tam,
Nie prosiłeś porady;
Tylko teraz, jak padłeś, to go
Wołasz, kiedy ci biada.

Mojżesz

Nie, Jehowy na to pchnęło mnie
Wszechmogące żądanie,

В темну душу хоривський огонь
Надихнув просвітління.

Голос

Гей, а може, хоривський огонь
Не горів на Хориві,
Лиш у серці завзятім твоїм,
У шаленім пориві?

Може, голос, що вивів тебе
На похід той нещасний,
Був не з жадних горючих купин,
А твій внутрішній, власний?

Але пристрасть засліплює зір,
А бажання – се ж чари,
Плодить оку і світ, і богів,
Як пустинніі мари.

Те бажання, що, наче шакал,
У душі твоїй вило, –
Лиш воно тебе їх ватажком
І пророком зробило.

Мойсей

Ах, від слів тих я чую себе
Сто раз більш в самотині!
Хто ти, вороже?

Голос

Я Азазель,
Темний демон пустині.

W ciemną duszę ogień chorywski
Światło wlał powołania.

Głos

Hej, a może nie płonął w ów czas
Ogień ten na Chorywie,
Tylko w sercu zawziętym twym i
W twym szaleńczym porywie?

Może głos, co wyprawił cię wnet,
Na ten szlak nieudany,
Był nie z krzaku, co palił się tam,
A wewnętrzny, twój własny?

Lecz namiętność zaślepia nam wzrok,
A pragnienie – to czary,
Płodzi oku i bogów, i świat,
Jak pustynne te mary.

To pragnienie, szakalem co w twej
Duszy tak ciągle wyło,
Tylko ono czołowym cię ich
I prorokiem zrobiło.

Mojżesz

Twoja mowa, ach, stokrotnie już,
Samotniejszym mnie czyni!
Kto ty, wrogu?

Głos

Azazel, chcesz znać,
Demon ciemny pustyni.

XIV

Було темно. Лиш зорі яркі
Миготіли з простору.
Простував при їх блиску Мойсей
Усе вгору та вгору.

Без стежок. Серед пітьми вели
Його дивнії звуки:
То квиління гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

Він ішов, не ставав, мов герой
До остатнього бою,
Та у серці важка боротьба
Ішла з самим собою.

"Те бажання, – кричало там щось, –
Виплід сорому й болю,
Се був кущ огняний, що велів
Вирвать люд мій на волю?..

Те бажання – се був той огонь
І була тота сила,
Що для мене Єгови наказ
І Єгову створила?

Те бажання – братам помогти
І їх сльози обтерти –
Се той гріх, що за нього я варт
І прогнання, і смерти?

"Ні, не те. Бережись і не крив
Сам душею своєю!
Се бажання святе! Та чи гріх
Не підповз там змією?

Чи не був же ти їх ватажком,
Паном душ їх і тіла?

XIV

Było ciemno. I tylko gwiazd rój
Mu migotał, i których
Blask prowadził Mojżesza, jak wódz,
Nieustannie wciąż w górę.

Nie ma ścieżek. Lecz wiodły przez zmrok
Dźwięki nocy tej dziwne:
To kwilenie hieny gdzieś tam,
To znów tu szmer gadziny.

Jak bohater ku bitwie on szedł,
Powołany jej trąbą,
Tą ostatnią, lecz w sercu on swym
Walczył z samym zaś sobą.

„To pragnienie, – krzyczało tam coś, –
Płód, co wstydził i bolał,
To był krzak, co płonął i żądał
Wyrwać lud mój na wolę?

To pragnienie – to ogień ten był
I więc była też siła
Ta, co dla mnie rozkaz Jehowy
I Jehowę stworzyła?

To pragnienie – braciom pomóc i
Łzy ich otrzeć, podniecić –
To ten grzech, co za niego ja wart
I wygnania, i śmierci?

Nie, nie to jest powodem! I więc
Nie krzyw duszą sam swoją!
Chęć ta świętą jest! Ale czy wraz
Grzech nie podpełz tam żmiją?

Czy nie byłeś przywódcą ich ty,
Panem dusz ich i ciała?

І чи власть та бажання святі
В твоїм серці не з'їла?

Чи новим фараоном для них
І ще тяжчим не був ти,
Бо в їх душу контролем своїм,
В їх сумління сягнув ти?..

Небезпечно ставати всупір
Діл природних бігови!
Легко власний свій забаг подать
За веління Єгови.

Що, як ти сорок літ отсих був
Шалом божеським хорий,
Замість божого, їм накидав
Власний план тіснозорий?

Адже ж, може, в Єгипті вони,
Множачись серед муки,
Могли вирости в силу й забрать
Увесь край в свої руки?

Відірвавши від грунту їх там
І завівши в пустиню,
Чи подумав ти: може, отсим
Злочин лютий я чиню?

Що значить безгрунтовій юрбі
Обіцяти свободу?
Чи не те ж, що з землі вирватъ дуб
І пустити на воду?

Чи не правду говорить Датан:
Старі гнізда лишили,
А новії здобути нема
Ні охоти, ні сили?

I czy świętych pragnień ta władza
W twoim sercu nie zjadła?

Jak faraon ten nowy, dla nich
Jeszcze cięższy nie byłeś,
Bo w ich duszę kontrolą i w krew
Wszak się nie zanurzyłeś?

Niebezpiecznie jest stawać więc wbrew,
Spraw przyrodnich biegowi!
Lekko poddać zachciankę nam swą
Za żądanie Jehowy.

Cóż, jak długich czterdzieści tych lat
Szałem boskim bolałeś,
Zamiast tego, co boże, ty im
Własny plan narzucałeś?

Przecież może w Egipcie, czy wiesz,
Mnożąc się w ciężkiej męce,
Mogli stać się silnymi i już
Zabrać kraj w swoje ręce.

Odrywając od gruntu ich tam,
Sprowadzając w pustynię,
Pomyślałeś li: a może tym
Zbrodnię ciężką ja czynię?

Co to znaczy hurmie bez gruntu
Wprost obiecać swobodę?
Czy nie to zaś, co wyrwać ten dąb
I go puścić na wodę?

A czy Datan nie prawdę im rzekł:
Ludność kraj porzuciła,
Gniazda nowe jej zdobyć – nie stać
Ni ochoty, ni siły?

О Єгово, озвися, скажи:
Я чинив Твою волю,
Чи був іграшка власних скорбот,
І засліплення, й болю?

О Єгово, озвися! Чи й Ти
Здобуваєш дар мови
Лиш у пристрасті нашій, у снах,
У розбурханій крови?”

Та Єгова мовчав, лише, чуть
Лиховісній звуки:
То квиління гієни в яру,
То знов шелест гадюки.

XV

Підіймалося сонце над степ,
Мов багровеє коло,
І промінням, мов стрілами, тьму
Прошибало й кололо.

У промінні тім Небо-гора,
Мов цариця в пурпурі,
Над всі гори найвище здійма
Свої ребра понурі.

На найвищому шпилі гори,
Вище зломів і кантів,
Хтось недвижно стоїть, мов один
З предковічних гігантів.

Там високо над чвари землі,
Над всі шуми і згуки
Він стоїть і до неба простиг
Розпростертії руки.

У сходовому сяйві небес,
В пурпуровім промінню

O Jehowo, odezwij się, mów:
Twoją wolę czyniłem
Czy zabawką własnych rozterek,
Zaślepienia czar byłem!

O Jehowo, odezwij się! Czy
Ty zdobywasz dar mowy
W namiętnościach tych naszych i w snach,
W krwi zburzonej, jak morze? ”

Lecz milczenie. I tylko przez noc
Donosiły się dźwięki:
Szmer gadziny w węwozie gdzieś tu,
To hieny znów jęki.

XV

W czerwienionej szacie nad stepem
Słońce już wypływało
I strzałami ciemności i mgłą
Kłuło i przeszywało.

Niebo-góra królową śród skał,
Przyodziana w purpurę,
Ponad szczyty zdejmuje te swe
Żebra twarde, ponure.

Na najwyższym wierzchołku sam i
Wyżej złamów i kantów
Nieruchomy ktoś stoi tam, jak
Jeden z dawnych gigantów.

Tam, wysoko nad waśnie i nad
Ludzkie szumy, zatargi
Stoi więc i ku niebu wzniósł on
Ręce swe rozprostane.

W lśnieniu niebios na wschodzie i w tym
Purpurowym promieniu

Колосальний його силует
Видно геть у пустиню.

І летять із гебрейських шатрів
Затурбовані зори,
Мов гонці, до гіганта того
На осяяні гори.

“Се Мойсей!” – одні одним уста
Промовляють насміло,
Та не вимовлять того, що там
У серцях защеміло.

Се Мойсей на молитві стоїть,
Розмовляючи з Богом,
І молитва та небо боде,
Мов поломінним рогом.

Хоч заціплені міцно уста
І не чуть його мови,
Але серце його розмовля
І кричить до Єгови.

Підіймається сонце, пала
Вся небесная стеля,
І стоїть на молитві Мойсей
Нерухомий, як скеля.

Вже полуденний демон степом
Шле знесилля і змору,
Та Мойсея мов руки чиїсь
Підіймають все вгору.

І схиляється сонце униз
Вже над Фазга вершини,
І ляга величезная тінь
Від вершин на рівнини.

Było widno olbrzymą z wszech stron
Tę sylwetkę w skupieniu.

I z namiotów hebrajskich lgną już
Te spojrzenia ponure
Do giganta, jak gońcy zaś go,
Na błyszczące te góry.

„Mójżesz to!” – Z ust do ust cichy głos
Brzmi śród ludu niesmiało,
Lecz powiedzieć nie mogą, co w ich
Sercu raptem załkało.

Mojżesz to na modlitwie, tak jest,
Rozmawiając tam z Bogiem.
Bodzie niebo modlitwą więc tą,
Niby płomiennym rogiem.

Chociaż usta zamknięte on ma,
I nie słychać ni słowa,
Ale sercem rozmawia w ten czas,
Zwraca się do Jehowy.

Podejmuje się słońce i lśni
Nieba kopuła cała,
Stoi on na modlitwie i trwa
Nieruchomy, jak skała.

Demon już południowy przez step
Niesie zmorę ponuro,
Lecz Mojżesza, dwie ręce, o cud,
Podejmuja wciąz w górę.

Na dół słońce schyliło się już
Nad te Fazha wyżyny,
I olbrzymi zapada już cień
Z wierzchu gór na równiny.

І паде величезная тінь
Від Мойсея востаннє
Аж униз на гебрейські шатри,
Мов батьківське прощаннє.

А по таборі пострах ішов:
Боже, щоб у сю хвилю
Не закляв нас пророк, бо клятьба
Мала б дивную силу!

Від такої молитви тремтять
Землянії основи,
Тають скелі, як віск, і дрижить
Трон предвічний Єгови.

І як він заклене нас тепер.
І як сонечко сяде,
То весь люд і весь край сей вночі
Без полики пропаде".

XVI

А Мойсей борикався, горів,
Добивався до цілі,
А як ніч залягла на горі,
Впав на землю зомлілий.

Захиталася скеля під ним
Із усіми шпилями,
І безтямний лежав він, немов
У колисці у мами.

Якась пісня тужлива над ним
Сумовито бриніла,
І рука колихала його
Пухова, сніжно-біла.

І почулися тихі слова:
"Бідний, бідний мій сину

I ostatni zapada już cień
Od Mojżesza postaci
Na namioty hebrajskie, het, w dół,
Jak ojcowskie:"Żegnajcie!"

Po taborze się postrach, jak dym,
Szerzyć stał z każdą chwilą;
„O, nie zaklął by prorok nas, to
Miałoby dziwną siłę!

Od modlitwy takiej się chwieją
Ziemi twarde osnowy,
Staną skały, jak wosk, i zadrży
Tron przedwieczny Jehowy.

Jeśli przeklnie więc teraz on nas,
To jak słońce zapadnie,
Wszystek lud, cały kraj nocy tej
Bezlitośnie przepadnie.

XVI

Mojżesz płonął, do celu się rwał
I borykał czas cały,
A na górze zaległa gdy noc,
Padł na ziemię zemdlały.

Zachwiała się skała pod nim
Ze wszystkimi szczytami,
Nieprzytomny on leżał, jak to
W swej kolebce, przy mamie.

Jakaś pieśń tak żałośnie nad nim
Cicho i smutno brzmiała,
I bialutka go ręka, jak śnieg,
Czule tak kołysała.

Słowa ciche usłyszał on wtem:
„Biedny, biedny mój synu!

Ось що з тебе зробило життя
За маленьку часину!

Чи давно ж я плекала тебе
І водила за руку?
Чи на те ж я дала тебе в світ,
Щоб терпів таку муку?

Скільки зморшків на твоїм чолі!
І зів’яле все тіло!
І волосся, що гладила я,
Наче сніг, побіліло.

А колись ти від мене притьмом
Рвавсь на бої та герці!
Бач, до чого дійшов! А скажи,
Кілько ран в твоїм серці!

Бідна, бідна дитино моя!
Потерпів єси много!
Ше й сьогодні... на сонці весь день!
І пощо було того?

На молитві! В народу свого
І минуле, й будуще
Ти молитвою вникнути рад, –
Ох, дитя невидюще!

Ось я камінь із кручі зіпхну,
І піде він валиться
Від скали до скали, з яру в яр,
І скакати, і биться.

Тут покине шматок, там другий,
І летить, і гуркоче, –
І чи зна хто, де кождий шматок
Заспокоїться хоче?

Ot jak życie złamało cię w pół
W nieszczęśliwą godzinę!

Piastowałam li dawno cię ja
I wodziłam za rękę?
Czyż puściłam cię na to w ten świat,
Abyś cierpiał tę mękę?

Ile zmarszczek na czole już masz!
I jak zwiędło twe ciało!
I ta główka, co droga mi tak,
Jako śnieg, już jest biała!

A, bywało, ode mnie tak wciąż
Rwałeś się ty na boje!
I doszedłeś do czego! Więc patrz,
Ile ran w sercu twoim!

Biedna, biedna dziecino ty ma!
Przecierpiałeś tak wiele!
I dziś stoisz...na słońcu przez dzień!
Po co to, mój aniele?

Na modlitwie! Co było, ma być
Z ludem twego plemienia,
Chyba modląc się, wnikniesz w to sam,
Dziecko tyś w zaślepieniu!

Zepchnę kamień z urwiska i on
Pójdzie na dół się walić
Z jednej skały do drugiej i tak
Będzie innych obalać.

Tu porzuci kawałek, i tam,
Huczy wciąż on i skacze, –
A czy wie ktoś: ułamek gdzie ten
Uspokoić się raczy?

Я тверджу: і Єгова не зна!
І молись хоч і клінно,
А де мусить упасти шматок,
Там впаде неодмінно.

В нім самім його керма і власть,
В нім самім ота сила,
Що назначує місце йому,
Що його сотворила.

І хоч як твій Єгова міцний,
Він ту силу не змінить
І одного сього камінця
У лету він не спинить.

Ось пилок: ледве зір твій його
Добачає тремтіння,
А Єгова не може його
Повернуть в неісніння.

І не може звеліти йому
Йти по шляху не тому,
Як яким його гонить повік
Ота сила, що в ньому.

Се ж пилок! Що ж казать про народ,
Многодушну істоту,
Де в рух мас вносить кожда душа
Частку свойого льоту?

Про Оріона пісню ти чув,
Про гіганта сліпого,
Що, щоб зір відзискать, мандрував
Аж до сонця самого?

А на плечах поводиря ніс,
Сміхованця-хлопчину,
Що показував шлях йому – все
Інший в кожду годину.

Twierdzę to: a czy Bóg o tym wie?
Chociaż modlisz się rzewnie,
A gdzie upaść powinien szmat skał,
Padnie tam już na pewnie.

W samym nim – jego władza i ster
I włożona ta siła,
Która miejsce naznacza swe mu
I co jego stworzyła.

Chociaż mocny Jehowa twój, lecz
On tej siły nie wstrzyma
I jednego kamienia ze skał
W locie on nie zatrzyma.

Oto pyłek: i ledwie twój wzrok
Widzi to jego drżenie,
Lecz Jehowa nie może już go
Zwrócić do nieistnienia.

I nie może przykazać tez mu
Iść po szlaku nie temu,
Jakim goni przez cały go wiek
Siła, co w nim jednemu.

To więc pyłek! A cóż wtedy lud,
Ta myśląca istota,
Gdzie w ruch ludzi więc każda z tych dusz
Wnosi część swego lotu?

A Oriona z pieśni ty znasz?
Tak, giganta ślepego,
Który szedł, by odzyskać mu wzrok,
Aż do słońca samego?

Przewodnika na plecach on niósł,
Naśmiesznika – chłopczynę,
Że wskazywał mu drogę – i wciąż
Inną w każdą godzinę.

“Ти до сонця веди мене, хло’”
Той вів рано до сходу,
А на південь в полудне, під ніч, –
До західного броду.

А Оріон іде все та йде,
Повний віри в те сонце,
Повний спраги за світлом, що ось
Йому блисне вже конче.

Через гори і море свій хід
Велетенський простує,
А не зна, що на плечах його
Хлопчик з нього жартує.

Сей Оріон – то людськість уся,
Повна віри і сили,
Що в страшному зусиллі спішить
До незримої цілі.

Неосяжнеє любить вона,
Вірить в недовідоме;
Фантастичнеє щоб осягнуть,
Топче рідне й знайоме.

Строїть плани не в міру до сил,
Ціль не в міру до актів,
І жартує з тих планів її
Хлопчик – логіка фактів.

І, як той дивовижний сліпець,
Що чужим очам вірить,
Все доходить не там, куди йшла,
В те трафля, в що не мірить.

А ти молишся! Бідне дитя!
Де твій розум, де сила!
Ти ж хапаєшся піну благать,
Щоб ріку зупинила!”

„Ty do słońca poprowadź mnie, chło’!”
Ten wiódł rano do wschodu,
Ku południu, gdy słońca piekł dysk,
A pod noc – do zachodu.

A Orion wciąż idzie, bo on
Pełny wiary w to słońce,
Pełen żądzy za światłem, co wreszt
Jemu błyśnie już w końcu.

Poprzez góry i morza, przez las
Gigant z chłopcem wędruje,
Ale nie wie, że na plecach wciąż
Malec z niego żartuje.

Cała ludzkość – Orion to jest,
Pełna wiary, sił wielu,
Że w swym strasznym wysiłku wciąż lgnie
K’ niewidzialnemu celu.

Niedosiężne podoba się jej,
Wierzy w coś niewiadome,
Fantastyczne by mieć sobie, to
Depcze swoje, znajome.

Snuje plany nie w miarę swych sił,
Cel nie w miarę do aktów,
I się śmieje z tych planów jej, jak
Chłopczyk – logika faktów.

Jak dziwaczny ten ślepiec, że tak
Cudzym oczom on wierzy,
I dochodzi nie tam, dokąd chce,
Trafia w to, w co nie mierzy.

Biedne dziecię! Się modlisz! A gdzie
Rozum twój, siła cała!
Pianę błagasz i łapiesz ją, by
Rzekę ona wstrzymała!”

XVII

Щось було спочатку в тих словах,
Наче чистії води;
Віяв свіжістю, добрістю з них
Якийсь дух охолоди.

Та помалу душне щось тягло,
Наче самум пустині,
І робилося лячно, немов
В ніч без світла дитині.

І жахнувся Мойсей, і з землі
Підволікся насилу,
І сказав: “Пощо мучиш мене,
Поки ляжу в могилу?

Ти не мати моя! З твоїх слів
Не любов помічаю.
Ти не мати! О ти Азазель,
Темний демон одчаю.

Відступись! Заклинаю тебе
Тим ім’ям штирочертним!
Я не вірю тобі! Ти брехун,
Хоч ти будь і безсмертним”.

І почулися тихі слова:
“Нерозумна дитина!
Ти кленеш мене ним, а я ж сам
Його сили частина.

Що мені твоя вбога клятьба!
Ти б умер із одчаю,
Якби сотую частку лишень
Знав того, що я знаю.

Ти кленеш, як твою сліпоту
Ткнув промінчик пожежі,

XVII

Było coś na początku tych słów,
Niby czyste te wody.
I dobrocią, świeżością wiał z nich
Jakiś podmuch ochłody.

Lecz pomału się zaduch dał czuć,
Niby samum pustyni,
I robiło się strasznie, jak to
W noc bez światła dziecinie.

I przeraził się Mojzesz i wstał
Z ziemi twardej z wysiłkiem
„Po co męczysz mnie, duchu zły, – rzekł, –
Póki spotkam w mogiłę?

Tyś nie matka mi! Z tych twoich słów
Łaski ja nie zaznaczam.
Tyś nie matka! Azazel ty, ten
Ciemny demon rozpaczy.

Odstąp się! Ja zaklinam cię tu!
Złych demonów imieniem!
Kłamca ty! I nie wierzę ci, nie,
Choć byś był nieśmiertelny!”

Słowa ciche zabrzmiały po tym:
„Nierozumne tyś dziecię!
Klniesz mnie nim, a ja sam cząstką tych
Jego sił jestem przecież.

Co mnie klątwa uboga ta twa!
Miałbyś, pewnie, rozterki,
Setną cząstkę jeżeli byś znał,
Co wiem ja poprzez wieki.

Klniesz mnie, kiedy ślepotę twą wnet
Dotknął promyk pożaru,

В якій я живу й він – понад всі
Часу й простору межі.

Ось розсуну ще крихту тобі
Тіснозорості таму:
Глянь на край той, що він обіцяв
Праотцю Аврааму!"

І заблис увесь захід огнем,
І уся Палестина
Стала видна Мойсею з гори,
Мов широка картина.

А незримий товариш його,
Знай, потихо говоре:
"Бачиш зеркало чорне внизу?
Се є Мертвеє море.

А по той бік високі шпилі
До небесної стелі
Простягаються круто рядом, –
Се там Кармелю скелі.

Глянь на північ, де гори Сіон –
Євусеї кочують,
А як крикнути добре з гори,
Амореї почують.

Отся срібная стрічка – Йордан
В Мертве море впадає;
Близько устя його Єрихон
Бродового жадає.

Одинока долина над ним,
Та тісняться до неї
Амоніти по сей бік ріки,
По той бік хананеї.

W jakim żyją i ja, i on nad
Wszystkie świata wymiary.

Oto jeszcze rozsunę ci tu
Ciasną oczom twym tamę:
Widzisz li obiecany ten kraj
Prawnukom Abrahama?"

Ogniem zachód zabłysnął – i już
Cały kraj – Palestyna
Mojżeszowi otwarła się w mig,
Jak szeroka kurtyna.

Niewidzialny towarzysz już znów
Milczeć nie chce, nie może:
„Widzisz tam czarne zwierciadło wód?
Płynie to Martwe Morze.

Z tamtej strony, znów patrz, szczyty gór
Nieba sufit podparły
I się ciągnie tak stromo ich rząd, –
To Karmelu są skały.

Na północy, gdzie góry Sion –
Jewusejczyk koczuje, –
A jak krzyknąć dobrze z stromizny,
Amoryta odczuje.

Srebrna wstęga – to Jordan jest, co
W Martwe Morze on wpada;
Koło ujścia – Jerycho, co wciąż
Brodu sobie wymaga.

Jedna tylko dolina nad nim,
Lecz się cisną do strugi
Amonici po tej stronie, a
Kanaański lud z drugiej.

А на заході гори, верхи,
Полонини широкі,
А на північ мале озерце
І знов гори високі.

Ось тобі й Палестина уся,
Край овець і ячменю,
Від Кадеса до Кармеля всю
Мов затулиш у жменю,

Ні шляхів тут широких нема,
Ні до моря проходу!
Де ж тут жить, розвиваться, рости
І множиться народу?"

Та відмовив понуро Мойсей:
"Хто дав з каменя воду,
Той сей край перемінить на рай
Для свойого народу!"

XVIII

Знов почувся притишений сміх.
"Віра гори ворушить!
Та поглянь сей новий ряд картин:
Те, що статися мусить!

Бач, як сунеться плем'я твоє,
Як Йордан переходить,
Єрихон добуває і скрізь
У річках крові бродить.

Ось століттями йде боротьба
За той шмат Палестини:
Амореї, гебреї, хетта,
Амалик, філістини.

Ось гебрейськеє царство! Що сліз
Коштуватиме й крові!

Szczyty gór na zachodzie się pną,
Połoniny szerokie,
Jezioreczko na północ tam jest
I znów góry wysokie.

Cała ci Palestyna to jest,
Owiec kraj i jęczmieniu,
Od Kadesza po Karmel – i już
W garść zaciśniesz z korzeniem.

Nie ma dróg tu szerokich i też
Żadnych podejść do morza!
Chyba żyć i rozwijać się tu,
Mnożyć się lud twój może?"

Mojżesz odrzekł ponuro zaś mu:
„Kto z kamienia dał wodę,
To ten kraj więc przemieni na raj
Dla swojego narodu!"

XVIII

Było czuć przyciszony znów śmiech.
„Wiara góry porusza!
Ale nowych patrz dziejów tych rząd,
Co w przyszłości być muszą!

Widzisz jak sunie się plemię twe,
Jordan już jak przechodzi
I Jerycho zdobywa i wciąż
W rzeczkach krwi ono brodzi.

Przez stulecia ta walka już trwa
Za ten szmat Palestyny:
Amorajski, hebrajski lud, z Chet,
Amalicy i Filistynie.

To hebrajskie królestwo! Co łez
I krwi będzie kosztować!

А заважить у судьбах землі,
Як та муха волові.

І не вспіє воно розцвісти,
Й розлетиться на части,
Щоб у пащу могутніх сусід
Часть за частю упасти.

Ось поглянь, які хмари летять
Від Дамаска й Галаду!
Се йде Ассур, гебреям несе
І руїну, й загладу.

Ось поглянь, червоніють поля,
Труп на трупі усюди:
Се піднявся страшний Вавілон
На загладу Іюди.

Храм Єгови в огні... А сей тлум...
Мов комахи по полю,
Йдуть по тисячу сковані враз
Недобитки в неволю.

Чуєш плач? На руїнах рида
Одинокий розумний[1],
Що коритися радив врагам,
Щоб не впасти до трумни.

Як же пустка смердить! Але ось
Мов по пітьмі світає...
З тих, що тлумом пішли, подивись,
Як же мало вертає!

Щось дрібненьке ворушиться там,
Коло мурів Салима:
Новий люд, новий бог, новий храм,
Нова сила незрима.

[1] Пророк Єремія

W losie ziemi zaważy to, jak
Mucha mocy wołowej.

I nie zdąży rozkwitnąć ten kraj,
Jak się zdrobi na części,
By do paszczy sąsiedzkich królestw
Paść ofiarą nareszcie.

Jakie chmury z Damaszku i wichr
Lecą i z Gileadu!
Niesie Aszczur ludowi już zło:
Śmierć, ruinę, zagładę.

Popatrz, jakie pola czerwone,
Trup na trupie tu wszędzie:
Oto straszny Babilon, już on
Z mieczem śmiertelnym pędzi.

Już świątynia jest w ogniu, a tłum...
Jak owady po polu,
Brną po tysiąc skowani, jak rój,
Niedobitki w niewolę.

Słyszysz płacz? Na ruinach tam łka
Ten samotny rozumny[1],
Wzywał on do pokory swój lud,
By nie upaść do trumny.

Jak pustkowie to tchnie! Ale już
Niby świt po ciemności...
To ten tłum, co w niewolę tu szedł,
Wraca w małej ilości.

Coś drobniutkie się krząta het tam,
Obok murów Sałymu:
Nowy lud, nowy bóg siły tej
Co się rodzi, nie wstrzymać.

[1] Prorok Jeremiasz

І росте воно, б’ється в біді
І чіпляється грунту,
Мов будяк той низький і ціпкий,
Все готовий до бунту.

Понад голови люду того
Йдуть всесвітнії бурі,
Панства, царства встають і падуть,
Мов фантоми понурі.

Він же в своїм куточку хова
Непохитне завзяття
І ненависть лиш має для всіх,
І незмінне прокляття.

Та ненависть, найтяжча з усіх,
“Задля іншого бога”
Бач, як кублиться біля того
Храмового порога!

Вона плодить ненависть. Ось глянь:
За тиранським велінням
Ідуть сили, щоб плем’я твоє
Ще раз вирвать з корінням;

Чуєш стук? Се залізна стопа
Тих страшних легіонів,
Що толочить юдейські поля,
Робить пустку з загонів.

Чуєш плюск? Се ворожі мечі
Кров юдейськую точать.
Чуєш крик? Се юдейських дівчат
Дикі коні волочать.

Онде мати голодная їсть
Тіло свойого плоду!
Онде тисячі мруть на хрестах –
Цвіт твойого народу.

Rośnie ono śród nędzy i bied,
Mocno trzyma się gruntu,
Jak ten oset, ten niski, co wciąż
Jest gotowy do buntu.

Burze, walki się toczą tu, tam,
Wciąż ludowi nad głową,
Padną, wstają królestwa znów, patrz,
Jak fantomy światowe.

Naród chowa w kąteczku zaś swym
Nieuchwytną zawziętość
I nienawiść dla wszystkich on ma,
I pragnienie ich przeklnąć.

I nienawiść najcięższa jest ta:
„Przyznać boga innego”,
Patrz, jak gnieździ się ona już tam,
Obok świątyni progu!

Ona płodzi nienawiść. Więc patrz:
Za tyrańskim nakazem
Idą siły, by plemię to twe
Wyrwać z korzeniem całkiem.

Słyszysz grzmot? To żelany jest krok
Strasznych tych legionów,
Co te pola hebrajskie tłuc chcą,
Robiąc pustkę z zagonów.

Słyszysz plusk? Miecze wrogów to złe
Krew hebrajską już toczą.
Słyszysz krzyk setek dziewcząt? To ich
Dzikie konie już włóczą.

Oto matka zgłodniała je tam
Ciało swojego płodu!
I tysiące skazanych na krzyż –
Kwiat twojego narodu.

Іще раз храм Єгови горить,
І сей раз уостаннє: ´
Бо що тая рука розвалить,
Те вже більше не встане.

І ще раз недобитки пливуть
У неволю, як ріки –
Та немає вже їм вітчини,
І не вернуть навіки.

І загасне Ізрайля звізда,
Щоб вже більше не сяти;
Лиш ненависть, що в храмі зросла,
Піде світом гуляти.

Сумніваєшся? Віри не ймеш?
О, ймеш віру, я знаю!
Се той рай, що жде плем’я твоє
У обіцянім краю!

Ти для нього трудився! Скажи,
Було за що трудиться?
Щоб наблизився він, може, ще
Схочеш палко молиться?”

І поник головою Мойсей.
“Горе моїй недолі!
Чи ж довіку не вирваться вже
Люду мому з неволі?”

І упав він лицем до землі:
“Одурив нас Єгова!”
І почувся тут демонський сміх,
Як луна його слова.

I świątynia Jahwe w ogniu, patrz,
Płonie po raz ostatni.
Bo co zniszczy ta ręka, to znów
Więcej już nie powstanie.

Płyną jeszcze raz niedobitki
W niewolnictwo, jak rzeki,
Ale nie ma ojczyzny już ich,
I nie wrócą na wieki.

Izraelu, twa gwiazda, jak mit,
Zgaśnie, by nie lśnić więcej,
A nienawiść – świątyni ten płód
Pójdzie wiecznym wędrowcem.

Nie masz wiary i wątpisz? O nie,
Marzysz, wiem, o tym raju,
Który czeka na pewno twój lud
W obiecanym wam kraju!

Pracowałeś dla niego? Więc mów:
Warto było tak robić?
By przybliżył się on, może ty
Zechcesz jeszcze się modlić?”

Schylił Mojżesz swą głowę i rzekł:
„Biada mojej niedoli!
Czyż na wieki nie wyrwie się już
Lud mój z ciężkiej niewoli?”

Wtedy twarzą do ziemi on padł:
„Nas oszukał Jehowa!”
I wnet śmiech demoniczny brzmieć stał
Echem złym jego słowa.

XIX

Гуркнув грім. Задрижали нараз
Гір найглибші основи;
І один за одним понеслись
Передтечі Єгови.

Піднялася до стропу небес
Чорна хмара стіною,
Мов Ніч-мати насупила вид
Ненавистю грізною.

І заморгала бистро у тьмі
Огняними очима,
Забурчала, як мати, що, знай,
На лиху доню грима.

Із тривогою слухав Мойсей
Пітьми й блискавок мови,
Ні, не чути ще серцю його
У них гласу Єгови.

І ревнув понад горами грім,
З жаху їжиться волос,
Завмира серце в груді... та ні,
Не Єгови се голос.

Поміж скелі завили вітри,
Їх сердитії нути
Кліщать душу, мов стогін, та в них
Ще Єгови не чути.

Ось із градом і дощ злопотів,
І заціпила стужа,
І в безсиллі свойому душа
Подається недужа.

Та ось стихло, лиш води дзюрчать,
Мов хтось хлипає з жалю,

XIX

Zagrzmiał grom i zadrżały w ten czas
Gór najgłębsze osnowy;
I podnieśli się za razem raz
Poprzednicy Jehowy.

W niebie ciemną kotarą wzdłuż, wszerz
Czarna chmura zawisła,
I już noc nachmurzyła swą twarz,
Pełna złą nienawiścią.

Zamrugały jej oczy przez zmrok,
Jak ogniste zwierciadła,
Zaburczała, jak matka ta, co
Na swą córkę złość miała.

Z niepokojem wsłuchiwał się on
W piorunową tę mowę,
Nie wyczuło serce, o nie
Jeszcze głosu Jehowy.

Ryknął grom nad górami, i już
Z strachu jeżą się włosy,
I zamiera aż serce...lecz nie,
Nie jest to bożym głosem.

W skałach wyją wiatry, jak wilki,
Nuty gniewne ich, liche
Kleszczą duszę, jak jęk, ale nie,
W nich Jehowy nie słychać.

Oto z gradem łopocze i deszcz,
Zimniej w górach jest coraz,
W bezsilności dusza, jak wosk ten,
Już się podaje chora.

Ścichło potem, tylko wód szum,
Niby łka ktoś pomału,

З теплим леготом запах потяг
З теребінт і мигдалю.

І в тім леготі теплім була
Таємничая мова,
І відчув її серцем Мойсей:
Се говорить Єгова.

“Одурив вас Єгова? А ти ж
Був зо мною на згоді?
І контракт підписав, і запив
Могорич при народі?

Бачив плани мої і читав
В моїй книзі судьбовій?
Бачив кінці і знаєш, що я
Не устоявся в слові?

«Маловіре, ще ти не почавсь
В материнській утробі,
А я кождий твій віддих злічив,
Кождий волос на тобі.

Ще не йшов Авраам з землі Ур
На гарранські рівнини,
А я знав всіх потомків його
До остатньої днини.

Вбогий край ваш, вузький і тісний
І багатством не блиска?
А забув,що тісна і вузька
І найбільших колиска.

Прийде час, з неї виведу вас
На підбої та труди,
Так, як мати дитину в свій час
Відлучає від груди.

Niesie zapach leciutki już wiatr,
Z terebińtu, migdału.

Była w tym powiewie, jako skarb,
Tajemnicza nić słowa.
Wyczuł sercem ją Mojżesz i rzekł:
„Oto mówi Jehowa”.

„Was oszukał Jehowa? A ty
Ze mną byłeś że w zgodzie?
Kontrakt nasz podpisałeś i już
Wyznałeś przy narodzie?

Plany moje wiedziałeś i to,
Co jest w księdze losowej?
Czy widziałeś już końce i wiesz,
Że mogę złamać słowo?

Jeszcze gdy nie począłeś się ty,
„Dumny”, w łonie swej matki,
Już zliczyłem i oddech, i włos
Każdy twój do ostatka.

Jeszcze nie szedł Abraham z ziem Ur
Na haurańskie równiny,
A już jego potomków jam znał
Do ostatniej godziny.

Kraj ubogi i ciasny wasz jest,
On bogactwem nie błyska?
Zapomniałeś, że ciasną też jest
I największych kołyska?

Przyjdzie czas – i wywiodę z niej was
Na podboje, ubocza,
Tak, jak matka od piersi w swój czas
Małe dziecko odłącza.

Тут на полі скупім і худім,
Наче терен на ріни,
Виростайте ціпкі і тверді
До великої зміни.

О, я знаю ту вашу ціпку,
Ненаситную вдачу!
Ви б на жизній землі розповзлись
На подобу будячу.

Ви б і тілом, і духом своїм
Присмоктались до скиби,
І зловив би вас Маммон у сак,
Як товстючії риби.

Таж в Єгипті ви гнулись в ярмі,
Наїдавшися ласо...
Відригаться вам буде повік
Те єгипетське м'ясо.

І, зірвавшися з сеї землі
Та розбивши всі карби,
Ви розвієтесь світ здобувать,
Його соки і скарби.

Та зарік я положу твердий
На всі ваші здобутки,
Мов гадюку на скарбі, дам вам
З них турботи і смутки.

Хто здобуде всі скарби землі
І над все їх полюбить,
Той і сам стане їхнім рабом,
Скарби духу загубить.

Своїх скарбів невольник і пан,
За ціну сліз і крови,
Щоб збільшити їх, мусить він сам
Руйнувать їх основи.

Tutaj, na skąpym polu, jak ten
Cierń, co w kolce odziany,
Bądźcie twardzi, surowi aż do
Wielkiej w życiu przemiany.

O, znam waszą czepliwą i wprost
Tę naturę zachłanną!
Wy na żyznej już ziemi, jak chwast,
Się rozpełzać wszak zdatne.

Wy byście całkowicie już tam
Przyssali się do roli,
I złowiłby Mammon, jak ryby,
Was do złotej niewoli.

Uginaliście się w jarzmie tam,
Zadowoleni kęsem...
Wiecznie będzie odbijać się wam
Egipcjańskie to mięso.

I zerwaliście się z ziemi tej,
Rozbijając klejnoty,
I pójdziecie zdobywać ten świat,
Jego skarby i cnoty.

Zaręczenie położę na te
Starań i trudów skutki,
Jak gadzinę na skarbie, wam dam
Z nich kłopoty i smutki.

Skarby ziemi zdobędzie jak człek
I nad wszystko polubi,
Niewolnikiem ich stanie się on,
Skarby ducha zagubi.

Swoich skarbów niewolnik i pan,
Ceną łez, krwi i potu,
Żeby zwiększyć ich, musi więc sam
Ich osnowy zmieść potem.

І як п'явка, що кров чужу ссе, –
Йому лік, сама гине, –
Так і вас золотий океан
На мілизні покине.

В золотім океані вас все
Буде спрага томити,
І не зможе вас хліб золотий
Ані раз накормити.

І будете ви свідки мені
З краю світу до краю,
Що лиш духу кормильців з усіх
Я собі вибираю.

Хто вас хлібом накормить, той враз
З хлібом піде до гною;
Та хто духа накормить у вас,
Той зіллється зо мною,

Ось де ваш обітований край,
Безграничний, блистячий,
І до нього ти людям моїм
Був проводир незрячий.

Ось де вам вітчина осяйна,
З всіх найкраща частина!
Лиш дрібненький задаток її
Вам отся Палестина.

Се лиш спомин вам буде, лиш сон,
Невгасаюча туга,
Щоб, шукавши її, став мій люд
Паном земного круга.

А що ти усумнивсь на момент
Щодо волі моєї,
То, побачивши сю вітчину,
Сам не вступиш до неї.

Jak pijawka, co ssie cudzą krew, –
Jemu lek, sama ginie, –
Tak że złoty ocean i wasz
Na mieliźnie zaniknie.

W złotym tym oceanie wam wciąż
Zgaga truć będzie życie,
I nie zdąży złocony was chleb
Ani razu nasycić.

I będziecie świadkami mnie wciąż
Z krańca świata po kraniec:
Tylko ducha karmiciel śród was
Za wybrańca być w stanie.

Kto was chlebem nakarmi, w swój czas
Musi umrzeć na pewno.
Lecz kto ducha nakarmi, ten z was
Już zjednoczy się ze mną.

Ot gdzie jest obiecany wasz kraj,
Cudny, w lśniącym ogromie.
Lecz przewodnik ludowi w ten raj
Byłeś ty, niewidomy.

Oto, gdzie wam ojczyzna jest ta,
Co was karmić powinna!
Tylko drobnym zadatkiem jej jest
Ta oto Palestyna.

To wspomnieniem wam będzie i snem,
I tęsknotą otuli,
By szukając ją, stał się mój lud
Panem na ziemskiej kuli.

Że na moment jedyny w ten czas
W mojej woli zwątpiłeś,
To ojczyznę zobaczysz tę, lecz
Wstąpić nie znajdziesz siły.

Тут і кості зотліють твої
На взірець і для страху
Всім, що рвуться весь вік до мети
І вмирають на шляху!”

XX

Ходить туга по голій горі,
Мов туман по пустині,
Сіє думи й бажання свої
По широкій країні.

Сипле квіти й листки, що давно
Вже зів’яли й пожовкли,
Підіймає в душі голоси,
Що давно вже замовкли.

Що ще вчора байдужне було,
Нині любе й шановне;
Що ще вчора топтав, оплював,
Нині святості повне.

У гебрейському таборі ніч
Проминула в тривозі;
Скоро світ, всі глядять: він ще там,
На скалистій віднозі?

Ні, нема! І було те “нема”,
Мов жах смерті холодний,
Чули всі: щезло, те, без чого
Жить ніхто з них не годний.

Те незриме, несхопне, що все
Поміж ними горіло,
Що давало їм смисл життєвий,
Просвітляло і гріло.

І безмежна скорбота лягла
На затвердле сумління,

Tu i kości tlić będą się twe
Na wzór wszystkim, dla strachu,
Tym, co rwią się do celu wiek i
Umierają na szlaku!”

XX

Chodzi smutek po górze, jak ta
Mgła po gołej pustyni,
Sieje ziarna on pragnień i dum
Po szerokiej krainie.

Sypie kwiaty i liście te, co
Dawno zwiędły, zanikły,
Z duszy głosy wyciąga, co już
Dawno zmilkły, zacichły.

Obojętne niedawno...A dziś
Grzeje serce miłością;
To, co wczoraj i opluł, i tłukł,
Dzisiaj pełne świętości.

Cała noc w taborze hebrajskim
Przeminęła we trwodze;
Szybko świt, wszyscy patrzą: on tam,
Na skalistej odnodze?

Nie ma go! I tych słów zabrzmiał dźwięk,
Niby strach śmierci chłodny,
Znikło to, co żywiło ich i
Żyć bez czego niegodni.

Niewidoczne, nie uchwytne, co wciąż
Między nimi pałało,
Co dawało życiowy im sens,
Oświetlało i grzało.

I niezmierny wnet wtedy padł ból
Na stwardniałe sumienie,

І весь табір мов чаром попав
В отупіння й зомління.

Одні одним у лиця бліді
Поглядали без впину,
Мов убійці, що вбили у сні
Найдорожчу людину.

Чути тупіт. Чи вихор в степу?
Чи збуваєсь пророцтво?
Се Єгошуа, князь конюхів,
І за ним парубоцтво.

Гонять стада, кудись-то спішать...
Чи де напад ворожий?
Всіх їх гонить безіменний страх,
Невідомий перст Божий,

Голод духу і жах самоти
І безодні старої...
А Єгошуа зично кричить:
“До походу! До зброї!”

І зірвався той крик, мов орел,
Над німою юрбою,
Покотився луною до гір:
“До походу! До бою!”

Ще момент – і прокинуться всі
З остовпіння тупого,
І не знатиме жаден, що вмить
Приступило до нього.

Ще момент – і Єгошуа крик
Гірл сто тисяч повторить;
Із номадів лінивих ся мить
Люд героїв сотворить.

Wszystek tabor się znalazł w ten czas
W dziwnym osamotnieniu.

W blade twarze nawzajem ten lud
Patrzał z uczuciem winy,
Jako ci, co najdroższą z istot
W śnie zabili niewinnie.

Słychać tupot. Czy wichr w stepie gdzieś?
Czy się spełnia proroctwo?
Nie, to Jozue, konny ten zuch,
Za nim pędzą parobcy.

Gonią trzody swe i śpieszą się...
Czy nie napad to wrogi?
Bezimienny strach goni ten tłum,
Niewiadomy znak Boga,

Ducha głód, samotności strach, ból
Starych ran w sercach płonie...
A Jozue już krzyczy, jak lew:
„Do pochodu, do broni!”

I, jak orzeł, wnet zerwał się krzyk
Ponad niemym tym rojem
I potoczył się echem do gór:
„Do pochodu, do boju!”

Jeszcze moment – i ockną się już
Z osłupienia tępego,
I nie będzie znać żaden, cóż to
Przystąpiło do niego.

Jeszcze moment – i wodza już krzyk
Gardł sto tysiąc powtórzy;
Z tych nomadów leniwych ten mig
Bohaterów lud stworzy.

Задуднять – і пустині пісок
На болото замісять,
Авірона камінням поб'ють
І Датана повісять.

Через гори полинуть, як птах,
Йордан в бризки розкроплять,
Єрихонськії мури, мов лід,
Звуком трубним розтоплять.

І підуть вони в безвість віків,
Повні туги і жаху,
Простувать в ході духові шлях
І вмирати на шляху...

Львів, січень до липня 1905.

Jak zatętnią, pustyni ten piach
W błoto grząskie zamieszą.
Awirona ukamienują,
I Datana powieszą.

Poprzez góry polecą, jak ptak,
Jordan w bryzgi rozkropią,
Jerychońskie te mury, jak lód,
Dźwiękiem trąbnym roztopią.

I w nieznanie stulecia im iść
W smutku wiecznym, w przestrachu,
By prostować duchowi wciąż szlak
I umierać na szlaku...

Lwów, styczeń do lipca 1905

Maria KONOPNICKA, znana polska pisarka, urodziła się 23 maja 1842 r. w m. Suwałki. W latach 1870-ych opublikowane cykle poetyckie „W górach” i „Obrazki”. Ona– autorka zbiorów poetyckich „Poezje” (1881–1896), „Linie i dźwięki” (1897), „Italia” (1901), zbiorów opowiadań, noweli, zarysów, utworów dla dzieci. W centrum utworów Konopnickiej – życie prostego ludu, wykrycie socjalnej niesprawiedliwości, motywy patriotyczne i internacjonalne. Maria Konopnicka znana jako tłumaczka i autorka krytyczno-literackich, a także historyczno-literackich prac. Na język ukraiński utwory poetki tłumaczyli P. Hrabowskij, M. Rylskij, D. Pawłyczko, M. Pryhara i inni.

Zmarła Maria Konopnicka 8 października 1910 r. we Lwowie, gdzie czasem ostatnim mieszkała. Pochowana na cmentarzu Łyczakowskim.

Марія КОНОПНІЦЬКА, відома польська письменниця, народилася 23 травня 1842 р. в м. Сувалки. У 1870-х рр. були опубліковані поетичні цикли “В горах” і “Образки”. Вона – автор поетичних збірок “Поезії” (1881–1896), “Лінії й звуки” (1897), “Італія” (1901), збірок оповідань, новел, нарисів, творів для дітей.

У центрі творчості Конопніцької – життя простого народу, викриття соціальної несправедливості, патріотичні та інтернаціональні мотиви. Марія Конопніцька відома як перекладачка і автор літературно-критичних та історико-літературних праць. Українською мовою твори письменниці перекладали П. Грабовський, М. Рильський, Д. Павличко, М. Пригара та інші.

Померла Марія Конопніцька 8 жовтня 1910 р. у Львові, де останнім часом жила. Похована на Личаківському кладовищі.

MOJŻESZ

Odszedł, jak przyszedł – w gromach.
– Panie... Panie...
Wróć się, odwołaj w błyskach i piorunach
Ognistej klątwy gorejące słowo,
Które nad moją przerażoną głową
W wichrach przelata – i w płomiennych łunach
Grzmi po przepaściach niebios: „Niech się stanie!»
Wróć się, o Panie!...
...Oto się oddala
Na czterech wichrach spętanych jak konie
W błysk, który w dłoniach dzierży piorunowy,
A za nim chmura jak czara z korala,
Z której ogniste węże piją, płonie
Od skier skrzesanych złotymi podkowy...

Ucichło. Tylko pustynia łkająca
Tarza się w bólach jako lwica płowa,
Co ma porodzić lwa, króla tych piasków...
A blade widmo umarłego słońca
W koronie swoich przygaszonych blasków
Z grobu chmur czarnych powstaje...
– Jehowa!...
Jehowa!... Wróć się!...
Cisza. Z burzy proga
Pan wstąpił w wiecznych błękitów swych gmachy
I tylko w dali mdlejące przestrachy
Niosą tęczowy płaszcz Boga.

A więc to prawda? – Ja, nie wysłuchany,
Jako niewolnik odepchnięty nogą,
Upadam piersią na wrzące te piaski
I darmo błagam litości i łaski...
A latające nade mną orkany
Jak sępy, które krążą dookoła
Trupów, potęgę kradną z mego czoła,

МОЙСЕЙ

Зник, як прийшов – у громах.
– Господи... Пане...
Вернися, відклич в блисках і перунах
Клятви вогнем спопеляюче слово,
Що над моєю літа головою
В вихорах – і в пломеніючих лунах
Гримить в піднебессі : «Хай же настане!»
Вернись, о Пане!..
... Зникає помалу
На вихорах – чвірці коней в'їжджає
У блиск, що в руках трима перуновий,
Хмара ж за ним , наче чара з коралу,
З якої вужі п'ють вогонь, палає
Золотом іскор, що крешуть підкови...

Затихло. І тільки пустині плоть ця
Корчиться, наче левиця в пологах,
Щоб лева зродити, царя тих пісків...
А тінь вже бліда померлого сонця
В короні своїх пригашених блисків
З могили хмар чорних встає...
Єгова !..
Вернись!.. Єгово!..
Тиша. З бур порогу
Господь вступив у блакитів хороми,
І лиш вдалині переляків громи
Несуть з веселки плащ Бога.

А отже це правда? – Я, не почутий,
Як невільник відіпхнутий в покарі,
Грудьми упавши на піски ці жаскі,
Даремно благаю я милосердя і ласки...
Лиш урагани вгорі виють люто
Як сипи, що, знай, кружляють довкола
Трупів, могутність крадуть з мого чо?ла

A z źrenic moich kradną krwawe blaski,
A z piersi moich kradną jęk i łkanie
I przepalają mi kości pożogą
Gniewu twojego!
– Panie! Panie! Panie!...
A więc to prawda? – Obiecanej ziemi,
Do której lud mój wiodłem lat czterdzieści
Wśród upalenia pustyń i boleści,
Pomiędzy bogi cudzemi...
Tej ziemi, którą w gwiazd północnej straży
Nad uśpionymi czuwając, widziałem,
Jak ten, co wielki dzień tryumfu marzy
I spać nie może, budzony nadzieją
Życia całego, i biegnie na szczyty,
By prędzej dojrzeć zórz jasność i świty,
Co mają wiekom przyszłym błogosławić...
Tej ziemi, którą czuję w mej źrenicy,
We mgłach tych sinych, co tam błękitnieją
Nad Chanaanu wodami srebrnymi,
Wielkiego celu mych prac i tęsknicy
Nigdy nie ujrzę oczyma własnymi!...

A więc to prawda?... Głos, co światy stworzył
I od ciemności odciął jasność dniową,
Rozgrzmiał ten wyrok tu, nad moją głową,
I piorunową pieczęć mu przyłożył!,..
To, o com walczył, to, czego pożądam,
Nigdy w żywocie moim nie oglądam!...
Dusza się moja umniejszy i skona,
Nie nakarmiona i nie napojona...

O! Bogdajżebym, bracie niewolniku,
Nie widział twego grzbietu smaganego!
Bogdajbym nigdy nie usłyszał krzyku
Niedoli ludu mojego!
O! bogdaj mi się wśród nocy milczenia,
Gdym w srebrne gwiazdy patrzał zadumany,
Nie śniły krwawe skrzywdzonych kajdany
I uciśnionych jęki, i westchnienia!

А з зіниць крадуть кривавії блиски,
В грудях від кігтів ятріючі рани
Пропалюють наскрізь кості пожаром
Гніву твойого!
– Пане ! Пане ! Пане !..
Отже це правда ? – Своїми ногами
Не ввійду в ту землю, куди сорок літ
Я люд свій водив крізь піски, знемогу,
Поміж чужими богами...
В землю, яку в зір опівнічних чарах
Над сплячими бачив я у чуванні,
Як той, що про день тріумфу лиш марить
Й спати не може , бо будить надія
Усього життя, й біжить на верхів'я,
Щоби узріти світанок в міжгір'ях,
Що благословить вік прийдешній має...
В ту землю, котру відчуваю в очах
В імлі отій синій , що голубіє
Над Ханаану сріблистим свічадом ,
Мети і марень по бозсонних ночах
Не вступлю ніколи з людом я разом!..

Отже це правда? Голос світу Творця,
Що світло розмежував з темнотою,
Вирок цей прогримів над головою.
Перунова печать є на нім оця!..
Те, за що боровся і чого прагну,
Ніколи за життя я не огляну!..
Моя душа змаліє і сконає,
Як те дитя, що корму більш не має...

Бодай би я, невільничий мій брате,
Не бачив хребта у шмаганнях твого!
Бодай би крику повік не чувати
Зневажених долею – люду мого!
Бодай би мені у ночі мовчання,
Коли у небо вдивлявся весняне,
Не снились скривджених в крові кайдани,
Уярмлених стогін і їх зітхання!

Bogdajbym, zanim stanąłem przed królem,
Dziesięciorakich klęsk przyodzian mocą,
Strawił się ludu pragnieniem i bólem,
Jako mdlejący dzień – nocą!
Bogdajbym nigdy w samotnej zadumie
Od losu mego nie żądał był znaku,
Nie widział Pana w gorejącym krzaku,
Ni głosu jego słyszał w wichrów szumie!

Ach, odtąd każdy, co pójdzie przed ludem,
By udarować dniem skazańców nocy,
Chociażby walczył miłością i cudem
I wywiódł jeńce z faraonów mocy,
I kładł swą duszę za bóle ludzkości,
Nim ujrzy chwilę odkupienia błogą,
Przeklęty przez wiek swój – skona!
Ani na skraju nowych czasów stanie
Tą, która drogę wskazywała, nogą...
A kości jego zawieja szalona
Rozniesie z burzą dziejową,
Nim błyśnie jutrznia przyszłości,
Nim to, o które walczył, złote słońce,
W przyobiecanej krainie swobody,
Ludom wzejdzie ponad głową
I łzy osuszy gorące –
I opromieni narody!

Oto oczyma ducha widzę, Panie,
Szereg posępny, długi, nieskończony
Cieniów, szarpanych wichrami skwarnemi...
Ja pierwszy pochód otwieram złowrogi,
A po mnie – padną miliony
Wśród dziejów cierniowej drogi,
U bram obiecanej ziemi,
Nim dzień tryumfu nastanie!

Pójdź teraz, burzo! Oto moje włosy
Powstały na mej czaszce rozwichrzone,
A na mym czole stoją krople słone

Бодай би поки пред володарем час
Прийшов мені в поразки вдягнутим стать,
Струївся би болем і прагненням мас,
Як день той зомлілий ковта ночі рать!
Хай би ніколи в самотній задумі
Від долі знаку не жадать мені,
Не бачити б Бога в священнім вогні,
Не чути б той голос в вихорів шумі!

Ах, відтоді кожен люду поводир,
Що прагне присуд ночі змінити днем,
Хоча б боровся він, неначе багатир,
Звільнивши в'язнів з єгипетських ярем,
І поклав би душу за людства болі,
Поки побачить ту мить осіянну,
Сконає, проклятий, в свій вік!
Ні на краю нових часів не стане
Ногою, що вела свій люд до манни...
Кості ж його порозносить дорешти
З бурею вітер шалений,
Нім зірка заблисне долі,
Нім сонце, за що боровся одначе,
У приобіцянім краю свободи,
Людям засвітить нарешті
Й сльозу осушить гарячу –
І опромінить народи!

Ось духа очима я бачу, Пане,
Понурі і нескінченні загони
Тіней, що шарпає їх вихор спеки...
Я першим похід відкриваю непевний,
Опісля ж – впадуть мільйони
На шляху, де одні терни,
Нім день тріумфу настане!
(А рай був так недалеко).

Гряди ж, о буре! Ось моє волосся
Піднялось на черепі від розпуки,
Ось піт кривавий – слід моєї муки

Krwawego potu! A w moich źrenicach
Więcej płomieni niż w twych błyskawicach!
Ja jestem burzą sam!... Wstrząsam niebiosy
Potężnym piersi oddechem...
A pod mym wzrokiem gaśnie tęcza blada...
Wicher się zrywa na moje skinienie
I jak gadzina znów w kłębach opada...
Dwa snopy słońca tryskają mi z czoła...
W prawicy czuję moc cudu!
Duch mój przed siebie przyszłe wieki woła...
Idą – i długim powtarzają echem
Okrzyk niedoli: Biada! biada! biada!...
Wznoszę ramiona i z Synai szczytu
Zbieram na skronie słoneczne promienie,
Które zażegłem mym duchem...
Z ognia korony rozwieńczam praw górę
I zdzieram szatę mgły srebrnej z błękitu,
Gdzie duchom przyszłości droga...
I przyoblekam monarszą purpurą
Z rubinowej łuny świtu...
I patrzę twarzą w twarz Boga –
Ja, prawodawca, wódz ludu!

Oto zmącone wichrem pyły blade
Wstają ponad moją głową
I lekkim wiążą się ruchem
W girlandę szarańczy płową,
Którą ja na czoło kładę...
Oto laska moja trzyma
Zawieszone serca bicie
U króla – i niewolnika...
Oto pod mymi oczyma
W krew się mienią zdroje wodne...
Oto jasność dzienna znika...
Straszliwe wstają ciemności,
Słońce gasi tajemnicza
Noc, ludu przestrachem blada...
Na przerażone oblicza
Jak szrony biały trąd pada...

Уже вкрив чоло! А в моїх зіницях
Більше вогню, ніж в твоїх блискавицях!
Став бурею сам!.. Потрясаю ось я
Небо диханням потужним...
Під зором моїм веселка згасає...
Кивок головою – і вихор буя
Й як гадина знову в клубах спадає...
Полумям сонце з чола мого дише...
В правиці – могутність чуда!
Дух мій скликає майбутні віки вже...
Ідуть – і довго повторюють й тужно
Клич недолі: Біда! Біда! Біда є!..
В простягнуті руки з шпиля Синаю
Збираю на скроні ті промені я,
Що запалив моїм духом...
З вогню корони пік прав розвінчую
І шату імли здираю з блакиті,
Де духам в віки дорога...
І привдягаюсь, як цар, пурпурою
З рубінів – світанку миті...
І зрю лицем в лице Бога –
Я, праводавець, вождь люду!

Ось пили бліді, що їх вихор нуртує
Над головою осіли
І легким в'яжуться рухом
В шнур сарани споловілий,
Котрий на чоло кладу я...
Тримає в правиці мій жезл
Завішене серця биття
В невільника і короля...
А ось перед зором уже
Кров'ю наповнені води...
Імлою встеляється шлях...
Встає навісна темнота,
Сонце гасить таємнича
Ніч, острах бродить довкіллям...
На повні жаху обличчя
Іній спада божевілля...

Oto ćmy hufiec skrzydlaty
Powstaje z mojego tchnienia...
Czerwony anioł zatraty
Idzie po najdroższe życie...
Wskroś murów, co strzegą miasta,
Wieje śmierci chusta czarna...
Przed progiem rzuca niewiasta
Zasypane zbożem żarna...
Cieszą się matki niepłodne...
Oto giną pierworodne...
Nie ma litości
Ni przebaczenia!...
Ha! jaka cisza... To pustynia słucha
Przelotu ducha!

Powstańcie, wichry, unieście mię z sobą!
Zakryj mnie, nocy, cieniów swych żałobą!
Niech imię moje jako szmer daleki
Nie nalezionym będzie w przyszłe wieki!
Bijcie, pioruny, w czoło moje harde!...
Pan mnie opuścił! Pan wydał na wzgardę!
Zewłókł mnie z mocy mojej majestatu,
Na urąganie i zelżywość światu
I ducha swego precz odjął ode mnie!
Daremnie wołam i płaczę daremnie...
Oto już znika z prawicy mej siła,
Co głodne manną poranną żywiła...
Oto zamiera, w piersiach moich słowo,
Co otwierało skałę granitową...
Oto cofnięta ode mnie moc Boża,
Co rozdzielała na dwoje pierś morza...
Oto mi z czoła jasność słońca zbiegła,
Co w obcowaniu z Panem się zażegła...
Oto w noc cieniów uchodzą już blaski
Z przeobrażonej w berło cudów laski...
Jestem jak palma od burzy strzaskana...
W prochu skroń moja u stóp leży Pana...
Ani lud zechce liczyć między wodze
Tego, co łkając padł piersią przy drodze!

З подиху мого злітає
Нічних метеликів плем'я...
Червоний ангел затрати
Йде по найдорожче життя...
Між мурів – сторожі міста
Віє смерті хустка чорна...
І покидає невіста
Засипані збіжжям жорна...
Радіють ті, без дитини,
Бо ось первородні гинуть...
Ані прощення,
Ні милосердя!..
А-а! Тиша яка... Це пустиня слуха
Польоту духу!

Грядіть же, бурі! Візьміте з собою!
Ноче, огорни траурним серпанком!
Ім'я хай моє, як той шурхіт здаля,
Поглине навіки майбутнього шлях!
Бийте, перуни, в чоло моє горде!..
Опущений Богом, я – жертва погорди!
Стягнув він мене із вершин маєстату,
Де в світі олжі і зневаги багато
І духа свого відібрав від мене!
Даремно кличу і плачу даремно...
Ось вже з правиці зника моя сила,
Та, що голодних манною живила...
Слів моїх в грудях нічим зігріти,
Що відкривали скелі з граніту...
Ось відвернулась від мене міць Божа,
Що море навпіл розділити може...
Ось з мого чола ясність сонця зникла,
Що в спілкуванні з Творцем засвітилась...
Ось в тінях ночей уже блиски щезли
З наділеного міццю чуда берла...
Я – наче пальма бурею побита...
Біля стіп Бога скроня пилом вкрита...
Люд не захоче вождем звати того,
Хто впав з риданням грудьми край дороги!

Litości, Panie!...
Jam zwątpił na chwilę...
Lecz kiedyż tacy, co ludy swe wiedli
Do celów mglistych jak kraj ten daleki,
Nie upadali w swej wierze i sile
I patrząc w przyszłość nie bledli?
Od brzemion cegły, od taczek, od młotów
Szli za mną bracia moi niewolnicy
I ocierali twarz swą z krwawych potów,
A łzy z źrenicy!
Szli za mną, smętni, posępni, zmęczeni,
Wśród spustoszenia krainy niewoli...
Hufiec wybladłych szkieletów i cieni,
Przez pół wierzący tylko lepszej doli...
Jam musiał, jako matka swego syna,
Na ręku nosić duszę ich omdlałą...
A teraz, teraz, gdy przyszła godzina,
Tutaj mam złożyć me ciało?

Litości, Panie!...
Synai! Synai!
Przemów ty za mną gromów swych językiem
I tablic twoich kamienną wymową!
Pustynio, przemów jękiem swych bezdroży,
Kędy się ranny lew tai!
O gwiazdo nocy, przemów za mną słowo!
Ludu mój, ludu! ach, zbudź się mym krzykiem!
Wołaj do Pana!... Litości! Litości!...
Niech się odwróci ode mnie gniew Boży!
Niech na tej ziemi, zdobytej tak drogo,
W krainie wielkiej przyszłości,
Jako wódz ludu, pierwszy stąpię nogą!
Z sennych namiotów dolata westchnienie...
Do stóp mych gwiazda zabłąkana spada...
W szumach się orłów porywa gromada...
W dali gdzieś łuna gore piorunowa...
Oto czuję twoje tchnienie...
Idziesz...
Jehowa!... Jehowa!...

Прости, о Боже, хвилини зневіри!..
Але й тим, що вели народ до цілі,
Що мріла в імлі , як край той далекий,
Не бракло в дорозі сили і віри
Й майбутнє вчуваючи, чень не блідли?
Від важкості цегли, молотів, тачок
Йшли браття мої – невільничі лиця,
І піт кривавий чоло рабське значив,
А сум – зіниці!
Понурі ішли вони, мов руїна
Серед спустошень країни неволі...
Цей виблідлий гурт скелетів і тіней ,
Навпіл лиш вірячи у кращу долю...
Я мусив так, як мати свого сина,
Нести на руках душу їх зомлілу...
Тепер, коли наступила година,
Чи ж маю тут скласти тіло?

Прощення, Пане!..
Синаю! Синаю!
Промов за мене громів своїм риком
І таблиць кам'яною вимовою!
Пустине, промов плачем бездорожим,
Де ранений лев таїться!
О зоре ночі, вступися за мною!
Люде мій, люде! Збудись моїм криком!
Клич до Господа!.. О, милосердя!
Хай відвернеться від мене гнів Божий!
Хай у ту землю, такою ціною
Здобуту , де рай чекає , тепер я
Як вождь їх: перший же вступлю ногою!

З сонних наметів злітає зітхання...
Заблукана зірка до стіп спадає...
В шумах орлів пориваєтьcя зграя...
В далині десь заграва перунова...
Ось чую твоє дихання...
Ідеш...
Єгово!.. Єгово!..

Ярослава Стефанівна ПАВЛЮК *народилася 5 червня 1932 р. в м. Броди Львівської області. Після закінчення Львівського Педагогічного інституту працювала деякий час вчителькою, потім – журналісткою.*

З 1973 р. і до цього часу живе в м. Любар на Житомирщині. Друкується з 1958р. Ярослава Павлюк є авторкою збірок поезій українською і польскою мовами, а також перекладів творів українських і польських майстрів слова. Її твори друкуються в Україні і в Польщі. Є лауреаткою премії імені Лесі Українки Житомирського обласного фонду культури і Золотої відзнаки Товариства імені Марії Конопніцької у Варшаві.

Jarosława PAWLUK *urodziła się 5 czerwca 1932 r. w m. Brody Lwowskiego obwodu. Po zakończeniu Lwowskiego łinstytutu Pedagogicznego pracowała jakiś czas nauczycielką, a potem – dziennikarką.*

Z 1973 roku i po czas dzisiejszy mieszka w m. Lubar na Żytomierszczyźnie. Drukować się zaczęła od roku 1958. Jarosława Pawluk jest autorką poetyckich zbiorów w języku ukraińskim i polskim. Zajmuje się też tłumaczeniem utworów artystycznych z tych dwóch języków. Jej utwory drukują się w Ukrainie i w Polsce. Jest laureatką premii im. Łesi Ukrainki Żytomierskiego obwodowego funduszu kultury i Złotej odznaki Towarzystwa im. Marii Konopnickiej w Warszawie.

Ярослава Стефанівна ПАВЛЮК *народилася 5 червня 1932 р. в м. Броди Львівської області. Після закінчення Львівського Педагогічного інституту працювала деякий час вчителькою, потім – журналісткою.*

З 1973 р. і до цього часу живе в м. Любар на Житомирщині. Друкується з 1958р. Ярослава Павлюк є авторкою збірок поезій українською і польскою мовами, а також перекладів творів українських і польських майстрів слова. Її твори друкуються в Україні і в Польщі. Є лауреаткою премії імені Лесі Українки Житомирського обласного фонду культури і Золотої відзнаки Товариства імені Марії Конопніцької у Варшаві.

Jarosława PAWLUK *urodziła się 5 czerwca 1932 r. w m. Brody Lwowskiego obwodu. Po zakończeniu Lwowskiego łinstytutu Pedagogicznego pracowała jakiś czas nauczycielką, a potem – dziennikarką.*

Z 1973 roku i po czas dzisiejszy mieszka w m. Lubar na Żytomierszczyźnie. Drukować się zaczęła od roku 1958. Jarosława Pawluk jest autorką poetyckich zbiorów w języku ukraińskim i polskim. Zajmuje się też tłumaczeniem utworów artystycznych z tych dwóch języków. Jej utwory drukują się w Ukrainie i w Polsce. Jest laureatką premii im. Łesi Ukrainki Żytomierskiego obwodowego funduszu kultury i Złotej odznaki Towarzystwa im. Marii Konopnickiej w Warszawie.

ЗМІСТ

Слово перекладачки 6
І. Франко. «Мойсей» 18
М. Конопніцька. «Мойсей» 135

Літературно-художнє видання

ШЛЯХОМ ПРОРОКА
«Мойсей»
Івана Франка
і
Марії Конопніцької
у перекладах Ярослави Павлюк

Упорядник *Ярослава Павлюк*

Технічна редакція *Т. Безверха*

Формат 60х84/16. Папір офсетний. Спосіб друку офсетний.
Умовн. друк. арк. 8,6. Облік.-вид. арк. .
Тираж прим. Зам. .

Віддруковано з готових оригінал-макетів у Житомирському комунальному книжково-газетному видавництві «Полісся»
вул. Шевченка, 18а.

Свідоцтво: серія ДК № 1596 від 08.12.2003 р.

ЗМІСТ

Nota tłumaczki 7
«Mojżesz» 19
«Mojżesz» 134

Ułożycielka *Jarosławŕ Pawluk*

Художнє оформлення